

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Hekrova 805, 149 00 Praha 4

Jak prožívají matky odchod dětí z domova

Kristýna Hejlová

Jednooborová psychologie

Prezenční studium

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Ivana Dvořáková

Praha 2018

Prague College of Psychosocial Studies

Hekrova 805, 149 00 Praha 4

How mothers feel about their children leaving home

Kristýna Hejlová

Psychology

Full-Time study

The Diploma Thesis Work Supervisor: Ing. Mgr. Ivana Dvořáková

Prague 2018

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou/diplomovou práci vypracoval/a samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala paní Ing. Mgr. Ivaně Dvořákové za odborné vedení práce, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích vypracování této bakalářské práce.

Anotace:

Bakalářská práce se zaměřuje na pojetí prožívání matek při odchodu dětí z domova. Zjišťuje, jak prožívají odchod dětí matky v období střední dospělosti, které jsou zaměstnané, jsou z úplných rodin a jejich děti odešly z domova v rozmezí 1-3 let. Teoretická část se zaměřuje na charakteristiky základních znaků, které se k odchodu dětí váží. Např. rodinná tematika, prožívání matek, proces separace, období dospělosti u žen a změny, které se v tomto období objevují.

Výzkumná část obsahuje kvalitativní sondu, která pomocí tematické analýzy nahlíží na prožívání respondentek. Výzkumné šetření vychází z 6 polostrukturovaných rozhovorů, na jejichž analýzu byla použita tematická analýza. Výsledky výzkumu jsou limitovány povahou výzkumu a individualitou participantek.

Klíčová slova: prožívání, separace, rodina, žena, matka

Abstract:

The bachelor thesis focuses on the concept of how mothers experience when their children leave home. It identifies how mothers in the mid-adulthood experience the leaving process when they are employed, they are from functioning families and their children left home within 1-3 years. The theoretical part focuses on the characteristics of the basic features that accompany the leaving of the children from their home. For example family themes, mother experiences, separation process, adulthood of women and changes that occur during this period.

The research part contains a qualitative analysis which, through thematic analysis, looks at the respondents' experience. The research is based on 6 semi-structured interviews, analysed by thematic analysis. The research results are limited by the nature of the research and the individuality of the participants.

Key words: experience, separation, family, woman, mother

OBSAH

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 RODINA.....	10
1.1 STRUKTURA RODINY	14
1.2 FUNKCE RODINY	15
1.3 ROZPAD RODINY	16
1.4 RODIČOVSTVÍ.....	17
2 ODCHOD DĚTÍ Z DOMOVA	19
3.1 PROCES SEPARACE	21
3.2 PROŽÍVNÍ MATEK PŘI ODCHODU DĚTÍ Z DOMOVA	22
3.2.1 NEGATIVNÍ PROŽÍVÁNÍ ODCHODU DĚTÍ Z DOMOVA	23
3.2.2 POZITIVNÍ PROŽÍVÁNÍ ODCHODU DĚTÍ Z DOMOVA.....	25
4 OBDOBÍ STŘEDNÍ A POZDNÍ DOPSĚLOSTI U ŽEN	26
4.1 DOSPĚLOST	26
4.2 TĚLESNÉ ZMĚNY	27
4.3 PSYCHICKÉ ZMĚNY	28
4.4 ŽENY A RODINA.....	29
II. EMPIRICKÁ ČÁST.....	31
5 VLASTNÍ VÝZKUM	31
5.1 CÍL VÝZKUMU	31
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	31
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	32
5.4 ETIKA VÝZKUMU	33

5.5	METODIKA VÝZKUMU	33
5.5.1	POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR	34
5.6	SBĚR DAT A JEJICH ZPRACOVÁNÍ.....	34
5.7	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	36
5.7.1	Strach	38
5.7.2	Radost	39
5.7.3	Smutek	41
5.7.4	Pocit vděku	43
5.7.5	Pocit lítosti	44
5.7.6	Pocit osamělosti	44
5.7.7	Pocit prázdnoty	45
5.7.8	Stesk.....	46
5.8	SHRNUTÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	46
6	DISKUSE.....	48
	ZÁVĚR	50
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51
	SEZNAM PŘÍLOH	1
	Příloha č. 1 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Miroslavou	2
	Příloha č. 2 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Lenkou.....	7
	Příloha č. 3 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Monikou	10
	Příloha č. 4 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Janou	14
	Příloha č. 5 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Klárou.....	18
	Příloha č. 6 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Marií	22

ÚVOD

V životě mnoha lidí přijde jednoho dne okamžik, kdy se člověk stane rodičem. Získá novou, doposud neznámou roli matky, otce, pečovatele... Stane se ale hlavně někým, kdo nese plnou zodpovědnost za další lidskou bytost. Rodič tedy ovlivňuje podstatnou část života svého dítěte. Od samého početí potomka se změní dosavadní život rodičů. Kromě toho, že se žena jako matka změní po fyzické stránce, mění se i po stránce psychické a to zejména v oblasti úvah o životě svém, svého potomka a své rodiny. Ta se totiž bezpochyby ve většině případů stane jednou z nejpodstatnějších systémů v životě ženy.

Odhaduji si říci, že většina matek vnímá svoji rodinu jako něco, co je posvátné. Z ženy se stane matka a tou zůstává již po celý život. Jednoho dne ale nastane okamžik, kdy žena svoji mateřskou roli musí alespoň částečně opustit a vyrovnat se s tím, že své dítě dovedla do dospělého věku, kdy je její potomek dostatečně zralý a je tedy připraven na to, žít zodpovědný a samostatný život sám, s partnerem, nebo se svoji vlastní rodinou.

Žena se musí opět přizpůsobit nové roli a novým pravidlům, které po ni vyžadují okolnosti a společnost, ve které se žena vyskytuje. Toto přizpůsobení může, ale také nemusí probíhat hladce a ženy mohou prožívat nové, dosud neznámé pocity, které ať už pozitivně nebo negativně ovlivní jejich život. Právě takové pocity jsem chtěla zkoumat a úvahy o této problematice, mě dovedly k tématu své bakalářské práce, která se jmenuje: „Jak prožívají matky odchod dětí z domova. Důvodem této volby byl osobní zájem o rodinnou problematiku. Zajímá mě, jak odchod dětí ovlivní osobní, partnerský a společenský život ženy. Jak ženu ovlivňuje proměna rolí. Zajímají mě jejich subjektivní pocity, vnímání, zkušenosti a individuální postoj k velmi podstatné životní etapě, kdy dítě odchází žít svůj vlastní život a to bez své matky.

Cílem mé práce tedy bude nejprve popsat život žen v dospělém věku a zaměřím se převážně na období střední dospělosti, neboť se domnívám, že v této době dochází nejčastěji k odchodu dětí z domova a poté se na základě analýzy dat nasbíraných informací pomocí polostrukturovaných rozhovorů, pokusím zmapovat témata prožívání matek v tomto někdy náročném období. S ohledem na výše stanovený cíl, jsem se rozhodla rozčlenit práci do čtyř základních kapitol.

V první kapitole se pokusím vymezit základní pojmy a termíny, které ve své práci nejčastěji užívám. Ve druhé kapitole bych představila téma rodiny. Co je to rodina, jakou má např. strukturu, jaké má funkce. Podobné zpracování najdeme v kapitole třetí, kde popisují samotný odchod dětí z domova. Popisují co je to proces separace a jak může být z hlediska matek prožíván. Poslední kapitolu teoretické části, věnuji období dospělosti u žen. Popíši střední i pozdní dospělost a pokusím se vymezit změny fyzické i psychické v tomto období. Nakonec se pokusím stručně popsat, jaký může být vztah žen ke své rodině.

I. TEORETICKÁ ČÁST

VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ A DEFINIC

Ráda bych poukázala na význam pojmů, které s tématem mé práce úzce souvisí. Nejedná se však o definice, ale pouze o stručné upřesnění, či přiblížení některých významů a formulací obsáhlých v textu, kterými se budu dále zabývat níže.

1 RODINA

„Položme si otázku, čím je dnes ve skutečnosti rodina? Co ještě znamená? Samozřejmě tu jsou děti, moje děti, naše děti. Avšak rodičovství, toto jádro rodinného života, se za situace stoupající rozvodovosti začíná rozpadat... Babičky a dědečkové do rodiny patří i nepatří, jsou ovšem bez jakýchkoli prostředků a možností účasti na rozhodování vlastních synů a dcer. Z pohledu vnoučat je třeba význam prarodičů určit teprve individuálním rozhodnutím a volbou“ (Bauman, 2002, s. 17).

Pokud se chceme dostat k samému původu rodiny, najdeme ho již v pravěku. Historií rodiny se ve své knize *Rodina jako instituce a vztahová síť*, zabýval Oldřich Matoušek (1993). Dle autora, se člověk dnešního typu, objevuje již v mladší době kamenné. Tehdejší lidé žili ve skupinách pokrevně spřízněných, což dokazují archeologické nálezy. Jejich společnost byla klanová a byla vždy odvozena od společných předků.

Tyto velké skupiny, které byly volně sociálně uspořádány, měly společnou snahu ve formě výživy, ochrany, rozmnožování a péče o potomstvo. Co se týče organizace a vedoucí úlohy v rodině, v pravěké rodině stála pravděpodobně v čele žena, jak dokazují mnohé nálezy. Rodiny byly zřejmě spřízněné po linii mateřské, jednalo se tedy o rodiny matrilineární. Později se rodiny začaly sdružovat spíše v menších uskupeních, protože kvůli častému stěhování za zdrojem obživy, by jako větší skupiny neuspěly.

S příchodem zemědělství a řemesel, se rodiny usazují a mohou se více početně rozrůstat. Muži tak získali nová postavení, protože přišly nové možnosti a společnost se začala diferencovat podle majetku. Rodina tak plynule přešla do organizace patriarchální. Co se týče starověku, byl zde dominantní rod, který odvozoval svůj původ od společného předka. Společnost byla organizovaná podle rodů a rodiny byly silně patriarchální (Mlčák, 1996).

Středověké rodiny v Evropě byly nadále patriarchální. Ve městech docházelo k nižšímu počtu svazků. Bylo zvykem, že panovníci, či mocnáři měli i několik žen. Důležitou roli hrál původ a výhodu měl ten, kdo byl ze vznešeného rodu. Co se týče měšťanů, ti neměli tolik možností, jak žít osobní život, protože často pracovali jako

poddaní. Snaha o populační růst přichází právě v období středověku. Začaly se eliminovat faktory, které ovlivňovaly kvalitu a délku života, jako např. nízká životní úroveň, nedostatek jídla, špatná hygiena, nebo vysoká úmrtnost při porodu.

Obraz současné rodiny je již několik staletí formován. Přibližně od 18. století, se tehdejší rodina začala setkávat s označením rodiny moderní. Pojem *rodina* se ale spíše rovnal pojmu *domácnost*. Rozdíl byl v obsahu a v ohraničení. V domácnostech bylo běžné vícegenerační soužití rodin, příbuzných a čeledi. Ti všichni byli pod vedením hospodáře nebo pána domu. Spravovali společně vlastní obydlí a majetek.

Z osvícenství povstal individualismus, který převzala i evropská rodina. V této době začala společnost hledět na rodinu jinak. Ekonomicky stabilní jedinci si mohli dovolit vstoupit do manželského svazku. Dokonce nebylo třeba svolení rodičů a do vztahu partnerů se již dostává cit a láska. Mezi těmi, kteří již do svazku manželského vstoupili, panovala přísná společenská morálka, vzájemná úcta a poslušnost (např. nevěra byla přísně trestána a každé porušení mravů bylo společností odsuzováno). Hlavním úkolem takovéto rodiny se stalo rození dětí.

Následkem osvícenství bylo oslabení moci křesťanství ve společnosti. Budoucnost společnosti tak vycházela spíše z lidského rozumu a mnoho věcí se začalo rychle měnit. Následovaly boje o moc, území, nebo přesvědčení. Vznikaly školy, univerzity a vzdělání určovalo postavení ve společnosti. Ke konci 18. století byl v Evropě uzákoněn rozvod, který byl zanedlouho zrušen. Také se objevuje požadavek na omezení počtu dětí v rodinách, v důsledku vize přelidnění Země a omezených zdrojů obživy.

De Singly (1999) uvádí, že se v této době vedly pře o zrovnoprávnění žen a mužů. Probíhající revoluce totiž nezapomněla ani na ženská práva. Ve Francii a později i v Anglii začíná formulovat své cíle hnutí za ženskou emancipaci.

„V roce 1791 vydává v Paříži Olympie de Bourges spisek Práva ženy a občanky považovaný za první artikulaci vznikajícího feminismu. Žádá se v něm naprostá rovnost mužů a žen před zákonem a mj. i právo na zcela svobodnou volbu manželského partnera, určenou pouze citovou náklonností. Tak je formálně dovršen proces připravovaný od 12. století, kdy trubadúrská poezie začala slavit kult citového vztahu muže k ženě“ (Matoušek, 1997, s. 28).

V tomto období došlo k rozpadu patriarchální rodiny a prestiž muže v rodině začíná pomalu klesat. Roku 1792 byl ve Francii uzákoněn rozvod, ale muži zůstalo právo na mužské potomky a děti starší sedmi let. Žena byla rozvodem velmi znevýhodněná, hlavně po ekonomické stránce. Později, v roce 1816, byl však ve Francii rozvod zrušen. V Anglii začíná boj za ženská práva a nabývá postupně na větší síle, než tomu tak bylo ve Francii.

Roku 1870 se již ženy domáhají práva na vlastní majetek. Jsou zakládány vyšší školy pro ženy. Volební právo mají ženy až po první světové válce a je zde ještě mnoho omezení. Volit mohou jen ženy starší 30 let, musí být vzdělané, vdané a musí se starat o domácnost. Ženy jsou nyní více pracovně zatíženy, což není kompenzováno žádnými výhodami. To vede pochopitelně k růstu tlaku ženských hnutí na zrovnoprávnění žen. Větší napětí roste také v rodinách zaměstnaných žen. Muž přestává být jediným živitelem rodiny a tím klesá jeho prestiž. Začíná proces boření rozdílů mezi muži a ženami (Matoušek, 1993).

Pohled na rodinu a její funkce se tedy postupně mění. Stejně tak se mění samotná rodina. S vývojem společnosti se mění její podstata a také ztrácí mnohé tradiční vlastnosti a funkce. Přece jenom si ale rodina stále uchovává své základní znaky. Některé v roce 1965 vyjmenoval Bauman ve své knize *Sociologie*:

- Rodina je společensky schválená forma trvalého spolužití;
- Rodina se skládá z osob, které jsou spojeny krví, manželstvím, adopcí;
- Členové rodiny zpravidla bydlí pod jednou střechou;
- Členové rodiny mezi sebou spolupracují v rámci společensky uznávaného rozdělení rolí, přičemž jednou z nejdůležitějších úloh, je výživa a výchova dětí.

Pokud toto byly v roce 1965 základní znaky rodiny, můžeme si být jisti, že se od té doby, chápání rodinné jednotky a celého tohoto systému, značně změnilo a dovolím si říci, že se posunulo vpřed. Dnes jistě na rodinu nahlížíme docela jiným způsobem. V naší společnosti se s jistotou nadále vyskytují určité hranice toho, co a jak má rodina splňovat, nebo jak má vypadat, ale myslím, že mnoho z výše uvedených znaků rodiny, se v průběhu let výrazně pozměnilo. Domnívám se, že jsme dnes celkově schopni více akceptovat a respektovat rozdíly, názory a různé odlišnosti, které se mohou vyskytovat v jakékoli rodině.

Nyní se zaměřím na pohled novodobých autorů, kteří se věnují tématice rodiny. Pojem rodina, uvádí Hartl a Hartlová ve svém slovníku. Dle autorů je rodina společenskou skupinou, která je spojen manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí (2000).

Osobně s touto definicí nemohu plně souhlasit, protože rodina vůbec nemusí být společenská skupina, která je spojena manželstvím. V dnešní době je běžné, že vytváří rodinu lidé, kteří nejsou sezdaní a ani po manželském životě netouží. Přesto je zde matka, otec a dítě, tedy rodina. Rodina je společenská skupina spojena pokrevními vztahy? Znamená to tedy, že dítě v pěstounské péči, nebo dítě, které bylo osvojeno, rodinu nemá? S tím také nemohu souhlasit.

Autoři Průcha, Walterová a Mareš popsali rodinu z mého pohledu přijatelnějším způsobem. *„Rodina je nejstarší společenská instituce, která pro své členy vytváří emocionální klima, formuje postoje, mezilidské vztahy, hodnoty, základy životního stylu i etického chování. V dnešní době je nejběžnější tzv. nukleární rodina, která je tvořena nejbližšími příbuznými, kdy se jedná o muže, ženu a jejich děti“* (Průcha, Walterová, Mareš, 1995/2001, s. 202).

S dalším a rozdílným pojetím rodiny, přišla Šimíčková-Čížková. Podle autorky rodina i její význam, s přibývajícím věkem dospělého jedince stoupá. Důvodem je možné čerpání hodnot, které rodina jedinci poskytuje (2008).

Osobně si nemyslím, že by rodina měla menší význam pro nedospělého jedince, než pro dospělého. Myslím, že je třeba rozlišit, zdali si jedinec význam rodiny vůbec uvědomuje nebo ne. Pokud si jej dítě neuvědomuje, v žádném případě to neznamená, že pro něj rodina význam nemá.

Autorka dále zmiňuje, že bez trpělivého budování vztahů, vzájemné tolerance mezi členy rodiny, se rodina nestane funkční jednotkou, která poskytuje zázemí ve stáří. Rodiče, kteří byli lhostejní ke svým dětem, mohou ve stáří očekávat lhostejnost od svých dětí. Rodina je i v moderní společnosti bezpodmínečně nezastupitelná jak pro výchovu dětí, tak pro život dospělé generace (2008).

Dle mého názoru je funkční rodina základem pro utvoření samostatného jedince, který bude schopen orientace ve světě a životě jako takovém. Rodina by měla být

jakýmsi přístavem, kde se bude jak rodič, tak dítě cítit bezpečně. Tzn., že bude přijímán a respektován i se svými odlišnostmi a bude milován. V rodině by měl být přirozený zájem o druhého a potřeba plnit potřeby a přání své i členů rodiny. Pokud v rodině chybí tyto - podle mě – důležité aspekty, může to narušit osobní rozvoj dítěte, fungování rodiny a v neposlední řadě i její harmonii. V rodině, ve které nejsou uspokojovány potřeby dítěte tak, jak by měly být, se často vyskytují rizikové faktory, které ovlivňují psychický rozvoj dítěte.

To potvrzuje i mnoho autorů, kteří se takovými činiteli zabývali. Těmi byli např. Zdeněk Matějček a Zdeněk Dytrych (2002). Autoři potvrzují, že se děti v situacích běžného rodinného konfliktu cítí ohroženy. Vždy je totiž ohrožena jedna ze základních psychických potřeb dítěte, což je podle autorů potřeba bezpečí a životní jistoty. Pro mnohé dospělé je „běžný konflikt“ součástí výměny názorů či postojů. Pokud ale tyto konflikty překročí pro dítě únosnou mez, může to znamenat ohrožení duševní rovnováhy.

„Pro dítě je těžko zvladatelná situace, kdy se rizikových činitelů objevuje tolik, že není schopno se s těžkostmi vyrovnat za pomoci svých mechanismů. Zde je důležité si uvědomit, že náhlý duševní otřes není tak škodlivý jako drobná častá traumata, která vytvářejí trvalou nežádoucí atmosféru“ (Matějček, 2007, s. 19).

1.1 STRUKTURA RODINY

Abychom porozuměli tomu, co to rodina vlastně je, je podstatné znát její složení, způsob uspořádání, znát její strukturu. Hartl a Hartlová (2010) v psychologickém slovníku rozlišují rodinu nukleární, která zahrnuje pouze otce, matku a děti a rodinu širší. Součástí širší rodiny je i ostatní příbuzenstvo (prarodiče, strýcové, tety, bratřenci, sestřenice apod.).

Struktura je jedním ze základních znaků rodiny, kterou poměrně uceleným a podrobným způsobem popsal Prunner (1996). Podle autora je struktura rodiny tvořená v první řadě soustavou jejích členů, dále pak souhrnem vzorců chování, které se mezi členy rodiny utvářejí, a také souhrnem pravidel, které platí pro vztahy mezi nimi, a tím tak dávají možnost plnění rodinných úkolů. Dle autora, můžeme hovořit o rodině

orientační, která je rodinou výchozí, či o rodině rozmnožovací, která je nově založená a je od ní očekáváno narození potomků.

Dalšími typy rodinné struktury jsou rodiny nukleární, neboli dvougenerační, kde rodinu tvoří soužití manželů a jejich dětí, nebo rodiny vícegenerační, kde se ve společném soužití k rodičům a dětem přidávají ještě prarodiče. Rodina může být dále prvotní, ve které figurují dva svobodní a bezdětní partneři, nebo rodina druhotná, kterou zakládají rozvedení nebo ovdovělí jedinci. V souvislosti se strukturou rodiny hovoří autor dále o rodině rodičovského či nerodičovského typu, o rodině úplné či neúplné, v závislosti na rozvodu či úmrtí v rodině. Poslední identifikovanou strukturou rodiny je rodina přirozená, tedy rodičovského typu, a rodina nepřirozená, která souhlasí s modelem rodiny nerodičovského typu (Prunner, 1996).

1.2 FUNKCE RODINY

Rodina je živý útvar, který v rámci společnosti působí uvnitř sama v sobě, ale také působí na vnější prostředí a i ona sama přijímá potřebné podněty z vnějšku. Konkrétní funkce, které rodina plní, vycházejí z představ společnosti shrnutých do různých oficiálních dokumentů a legislativy. Jelikož existuje mnoho teorií, které popisují funkce rodin, ráda bych stručně zmínila, o jaké funkce se nejčastěji jedná. Dle Prunnera, patří mezi základní funkce rodiny funkce biologická, reprodukční, výchovná, funkce obranná a poskytování bezpečí, funkce materiální a funkce emocionální.

Autor hodnotí rodinu z hlediska její funkčnosti, tzn. z hlediska jednotlivých funkcí, které plní. Všechny její funkce mají stejnou váhu a narušení kterékoli z nich vede zpravidla k narušení stability jejího fungování jako celku. Rodina, ve které jsou některé funkce narušeny, nebo zcela chybí, je označována jako rodina dysfunkční (Prunner, 1996).

Slaměník a Výrost (1998) tvrdí, že kvalita funkcí závisí na schopnosti rodiny aktivně utvářet a budovat vlastní život za účasti všech jejích členů. Autoři definovali základní funkce rodiny, přičemž za nejdůležitější považovali funkce reprodukční, materiální, výchovnou a emocionální. Dále musí rodina plnit i tzv. socializační funkci. Musí připravit své dítě do života, naučit ho základním pravidlům společenského

chování, vytvářet dobré podmínky pro další vzdělávání a předávat mu základní kulturní statky společnosti.

1.3 ROZPAD RODINY

Rodinu jako takovou, může narušit mnoho faktorů. K jejímu rozpadu může vést např. narušení harmonie v podobě častých konfliktů mezi rodiči. Rozpad rodiny může být také zapříčiněn např. krizí. Ta může mít mnoho podob. Od rozvodu rodičů po smrt některého z členů rodiny.

Jednou z nejčastějších příčin rozpadu rodiny může být právě rozvod rodičů. Podle Matějčka a Dytrycha (2002) rozvod manželství a rozpad rodiny představují jedno z nejsvízelnějších období, a to nejen pro přímé účastníky rozvodu. Rozvod je podle autorů etapa plná stresu a frustrací důležitých lidských potřeb. Je to období, jehož důsledky mohou ovlivňovat účastníky rozvodu po celý další život. Obzvláště velký dopad, může mít rozvod hlavně na dítě.

Dopady rozvodu na dětské duševní zdraví, se zabývali Haimi a Lerner (2016). Ve své studii, které se zúčastnilo 13000 dětí, autoři potvrdili nárůst problematického chování, časté negativní sebepojetí, problémy dětí se svými rodiči i vrstevníky. Dále se zabývali i fyzickými dopady. Autoři potvrdili častější výskyt poruch pozornosti u dětí, hyperaktivitu nebo chronickou bolest hlavy.

Rozpad rodiny ale nemusí být vždy zapříčiněn něčím negativním. Právě odchod dětí z domova - tento přirozený proces, může způsobit odcizení mezi rodiči, kteří měli jediný společný zájem – děti. Proto Šlahorová (2010) považuje odchod dětí z domova za proces, který je testem pevnosti vztahu nejen mezi rodičem a dítětem, ale především mezi partnery.

To potvrzuje i Vágnerová (2007), která uvádí, že se partneři v tomto období mohou najednou odcizit a zjišťují, že děti byly jejich jediným společným zájmem. V tomto případě může dojít k partnerské krizi.

1.4 RODIČOVSTVÍ

Abychom porozuměli tomu, co může prožívat rodič, kterému vylétne dítě z hnízda, měli bychom porozumět také tomu, jaké to vůbec je, být rodičem. Pokusím se alespoň částečně přiblížit, co je to rodičovství a co tato životní fáze obnáší.

Vágnerová tvrdí, že být rodičem, znamená plnit úkoly spojené s výchovou dítěte tak, aby vyrostlo v autonomní dospělé osobnosti. Rodičovství začíná početím dítěte nebo jeho osvojením. Role rodiče je dána sociálně a proto má příprava na ni i sociální charakter. Dle autorky má rodičovství biologickou podstatu a jedinec se na tuto životní změnu připravuje fyzicky, psychicky i sociálně (2007).

Rodičovství může být zdrojem psychosociálního obohacení, ale zároveň představuje velkou životní zátěž. Je také projevem generativity a je součástí identity dospělého člověka (Krobová, 2011).

Hoghugi (2004) uvádí, že rodičovství je základním nástrojem a klíčovým prvkem pro přežití druhu a je staré jako lidstvo samo. Motivace k tomu, stát se rodičem a mít děti, je podle Hoghugiho naprosto přirozená, protože se jedná o běžné a očekávané naplnění mužské či ženské role v naší společnosti. Autor se dokonce přiklání k tomu, že rodičovská role, je nejnáročnější role v dospělém životě.

V současnosti se v souvislosti s rodičovstvím často hovoří o významu finanční a ekonomické stability rodiny. Autor popisuje funkční předpoklady pro stabilní vývoj jedince. Mezi ně řadí motivaci, zdroje, znalost, porozumění a možnosti rodičů. V neposlední řadě také zmiňuje důležitost finančního zabezpečení rodiny.

Souhlasím s názorem, se kterým přišel právě Hoghugi, že do procesu rodičovství je začleněn každý člověk a člen společnosti, i když sám děti nemá. Každý z nás je dítětem někoho, kdo je také něčím dítětem a tak dále a tak dále. Tento řetězec vytváří určitý altruismus, který je spojený právě s rodičovstvím. Ten propojuje a ovlivňuje všechny obyvatele naší planety. Rodiči mohou být lidé různých národností, různého věku, různých sociálních vrstev, etnických či náboženských skupin nebo politických přesvědčení (2004).

Hoghugi uvedl základní aktivity, které by rodiče měli plnit své roli:

- péče o dítě
- kontrola a dohled nad ním
- podpora správného vývoje

Rodiče ve svých rolích instinktivně podporují vše, co dítěti pomáhá, co jej pozitivně rozvíjí a podporuje. Současně také zamezují všemu, co by dítěti mohlo nějakým způsobem ublížit.

Péče o dítě je tedy soubor aktivit, které se starají o základní potřeby dítěte. Nejedná se pouze o fyzické potřeby jako je přísun potravy, teplo atd., ale také o potřeby emocionální, tedy lásku a bezpečí. Dále potřeby sociální, jako je např. začlenění dítěte do společnosti (Hoghugi, 2004).

Mám dojem, že se takovýto teoretický popis rodičovství blíží spíše ideálnímu stavu v plnění rodičovských povinností. A i když je péče o dítě chráněna zákonem, ve skutečnosti nejsem přesvědčená o tom, že by každý rodič cítil takovou zodpovědnost, potřebu pečovat o dítě a dopřát mu vše, co dítěti dovolí zdravě vyrůst. Myslím si, že realita je docela jiná. Nemám zatím osobní zkušenost s vlastním rodičovstvím a nepochybuji, že být dobrým rodičem, je jedna z nejnáročnějších rolí v životě. Na druhou stranu věřím, že pro většinu rodičů jde zároveň o období, které je nepochybně plné radostí a jiných - pro člověka vzácných – obohacení.

2 ODCHOD DĚTÍ Z DOMOVA

Odchod dětí z domova je významnou životní událostí jak pro děti samotné, tak pro jejich rodiče. V životě rodičů i dětí nastává mnoho nových změn, na které je nutné se adaptovat a přijmout je. Dítě, které opouští svůj dosavadní domov, se stává samostatnějším, méně závislým na rodiči. Setkává se najednou s větší zodpovědností za své činy, za svůj způsob života. Mladý dospělý v ideálním případě, touží po nezávislosti na rodičích i po stránce ekonomické. To přináší další velkou změnu v životě dítěte, tou je práce a celková změna režimu života, hospodaření s penězi a plánování svého času.

Velkou změnou je i citová stránka dítěte, které opouští svůj domov. Situaci může jak dítě, tak rodič prožívat pozitivně i negativně, většinou však dochází k ambivalentním pocitům. Ztráta blízkosti rodinných příslušníků může vyvolávat častý stesk, pocity samoty, dokonce výčitky z opuštění. Zároveň ale dochází k volnosti a prostoru, což je pro člověka velmi důležité kvůli možnosti sebeprosazení a celkové seberealizaci (Sullivan, 2010).

Vágnerová uvádí, že odchod dětí z domova je pro rodiče velká změna. Musí si zvyknout na prázdný dům, ticho a samotu. Zároveň ale vzniká prostor např. pro plnění svých koníčků a povinností. Je velmi důležité nalézt novou náplň svého času. Může se stát, že se partneři najednou odcizí a zjišťují, že děti byly jejich jediným společným zájmem. V tomto případě může dojít k partnerské krizi. Pěstování společných koníčků, cestování a celkové trávení společného volného času je velmi důležité pro oba rodiče. Pozitivní na odchodu dětí z domova může být více prostoru, času, ale i financí (2007).

Osobně považuji za velmi důležité, aby partneři po odchodu dětí z domova byli schopni nalézt novou náplň společně tráveného času, která by oba partnery uspokojovala. Aby byli schopni, utvořit společně nová pravidla vztahu a zároveň se na ně adaptovat.

Se zajímavým zjištěním přišli v roce 2010, autoři Kloep a Hendry. Ze závěrů jejich kvalitativní studie vyplývá, že existují 4 rodičovské postoje, které rodiče zaujímají, když děti opouští domov:

Radost z odloučení: rodiče označovali své děti jako dospělé pomocí tradičních ukazatelů dospělosti, jako je např. dobrá práce, samostatné bydlení nebo s partnerem, mít dítě... Zároveň se objevily i interní známky zralosti jako např. schopnost rozhodovat se sám, starost o své finance, přijímání zodpovědnosti.

Neochota nechat dítě jít: rodiče nebyli schopni přijmout bez potíží zvyšující se autonomii svého dítěte. Prožívali strach ze ztráty své role a měli často pocit, že přestávají být potřebnými. Někteří rodiče litovali, že nemohou zasahovat do života dítěte, že nad ním nemají již kontrolu. Svoji rodičovskou roli obvykle plnili obvykle delší dobu.

Zdržování odchodu dítěte: do této skupiny patřila více jak polovina dotazovaných rodičů. Pociťovali ztrátu své role a využívali různých strategií, jak se s touto situací vyrovnat. Vědomě i nevědomě řídili své chování tak, aby zpozdili zrání a nezávislost dítěte.

Boj o moc: tento postoj měli rodiče, kteří zcela nesouhlasili s volbami a životním stylem svých dětí.

Dle autorů, dělá řadě rodičů určité potíže, podpořit své dítě k dosažení dospělosti a nezávislosti. Někteří rodiče se zdráhavě snaží přijmout úsilí o autonomii svých potomků, zatímco jiní rodiče využívají - ať už vědomě, nebo nevědomě - různých strategií, které mají odchod jejich dětí z domova zpozdit nebo oddálit. Ať už rodiče vnímají své syny a dcery jako dospělé jedince, nebo ne, neovlivňuje to jejich ochotu, nechat děti odejít. Tato ochota, je podle autorů ovlivněna tím, zda rodiče schvalují životní styl svých dětí. Pokud životní styl dítěte rodiče schvalují, mohou si tak užít úspěchy svých dětí a tím je interference mezi rodiči a dětmi minimální. Podle autorů takto někteří rodiče přiznají svým dětem status dospělého člověka (2010).

S relativně novou problematikou přišli autoři Beaupre, Sheriff a Weatherall. Popisují chování tzv. *boomerang kids*. Jedná se o dospělé potomky, kteří opouštějí svůj domov a opět se do něj vracejí.

Fenomén bumerangových dětí vzrostl v posledních letech. Výsledky studie ukázaly, že zhruba polovina mladých respondentů, se vrátí domů minimálně na 4 měsíce.

Tyto návraty mladých dospělých byly většinou zapříčiněny problémy v oblasti finanční nerovnováhy nebo manželské nestability. Studie ukázala, že děti, které pochází z rodin se stabilními a pozitivními vztahy, se domů ke svým rodičům vracejí častěji, než děti, s nestabilními vztahy v rodině (Beaupre 2006; Sheriff, Weatherall 2009).

Nutno podotknout, že tento výzkum byl proveden v USA a těžko říci, jak by takovýto výzkum dopadl v České republice. Nenašla jsem žádnou studii, která by vypovídala o tom, jak často se mladí dospělí v ČR vracejí zpět domů ke svým rodičům.

3.1 PROCES SEPARACE

V období adolescence prochází vztah rodičů a dětí zásadní proměnou. Pro dítě je během adolescence klíčové vytvoření autonomie a zachování vztahu s rodiči. Pokud není adolescent schopný tohoto dosáhnout, nastávají často komplikace v procesu osamostatnění od rodičů (Nováková, 2010).

Říčan (2004) a Vágnerová (2007), považují separaci dětí od svých rodičů, za součást procesu dospívání.

Tyto definice mohou znít poněkud jednoduše, ovšem jde o velmi náročný proces, který bývá mnohdy velmi citlivou fází v životě rodičů i dětí. Touto tematikou se již zabývalo mnoho odborníků a já se zde pokusím, přiblížit dva poněkud rozdílné pohledy na proces osamostatnění.

Během posledních desetiletí byl pojem separace definován různými způsoby. Obecně ale lze říci, že dosavadní teorie o separaci, vychází ze dvou různých, ale souvisejících teorií, které jsou základem pro většinu dostupných výzkumů o autonomii adolescentů.

První teorie vychází převážně z psychoanalytického a neoanalytického myšlení. Z jejího hlediska, je separace definována jako *oddělení od rodičů*. Konkrétně jde o snahu o oddělení a nezávislost na počátku dospívání, tedy již v pubertě. Odloučení je považováno za odpoutání se od rodičovského pouta (Freud, 1958; Blos, 1962).

Druhý úhel pohledu nahlíží na separaci jako na *samosprávu* nebo jakýsi *úřad* (Ryan, 1993). Příznivci této teorie kritizují psychoanalytický pohled na osamostatňování se v období adolescence. Např. Kagitcibasi (1996) Ryan a Deci (2000) operují s pojmy

jako je *nesoulad, odpor vůči přesvědčení rodiče nebo vrstevníka, sebeurčení nebo kompetence*. Na rozdíl od psychoanalytické a neoanalytické teorie, autoři nepředpokládají odpoutání se mladých dospělých od svých rodin. Podle autorů je pro osamostatnění se mladých dospělých, mnohem více důležitý jejich vztah s rodičem, než samotné odloučení od rodiny. Autonomie dítěte totiž nezávisí na příbuzenském vztahu mezi rodičem a dítětem, což první teorie předpokládá (Beyers, 2003).

Osobně se přikláním spíše k teorii druhé, nýbrž jsem na základě vlastní zkušenosti přesvědčená o tom, že „hladký“ odchod od rodičů, je možný i bez jakékoliv nutnosti odloučení. Myslím si, že pokud má rodič s dítětem na důvěře vybudovaný vztah, který je otevřený, navzájem respektující a přijímající, není důvod, aby při procesu separace nastaly jakékoliv komplikace a nepřijemnosti.

Ráda bych zde ještě zmínila výše uvedenou studii (Kloep and Hendry, 2010), která ukázala, že v mnoha případech, ochota rodičů *nechat dítě jít*, nemá mnoho společného s chováním mladého dospělého. Spíše jde o odraz rodičovské potřeby udržovat svoji rodičovskou roli, dokud je to možné. Autoři uvedli, že tito rodiče měli tendenci popisovat své děti jako naprosto nezralé. Tím si samozřejmě odůvodňovali svoji další angažovanost v udržování dítěte v hnízdě (2010).

3.2 PROŽÍVNÍ MATEK PŘI ODCHODU DĚTÍ Z DOMOVA

Prožíváním rodičů, při odchodu dětí z domova, se zabývalo mnoho autorů již v sedmdesátých letech 20. století (např. Crawford and Hooper, 1973). Dále se v 80. letech tématem zabývali Clemens a Axelson (1985).

V této kapitole bych ráda přiblížila negativní i pozitivní dopady odchodu dětí z domova na prožívání matek.

3.2.1 NEGATIVNÍ PROŽÍVÁNÍ ODCHODU DĚTÍ Z DOMOVA

Pokud rodič odchod dítěte z domova prožívá negativně, zažívá např. pocity prázdnoty, osamění, zrady nebo častý stesk. Důležité je, že se tyto negativní pocity objevují bez pocitů pozitivních. Nestřídá se např. osamělost s radostmi běžného života, ale rodič zažívá pouze negativní emoce. Toto prožívání není úplně běžné. Většinou je prožívání rodičů ambivalentní (Langmeier, 2006).

Právě výše zmínění autoři Sheriff a Weatherall přišli s tím, že se poměrně málo matek a otců setkává s množstvím negativních emocí, nebo adaptačních problémů, které jsou označovány jako syndrom prázdného hnízda. Odchod dětí z domova často vytváří namísto přísně negativních nebo pozitivních emocí, ambivalenci a smíšené pocity. Tyto smíšené pocity jsou vyvolávány reakcí na různé aspekty rodičovství (2009).

Pokud si tedy budeme chtít přiblížit, jak negativně mohou některé ženy prožívat odchod dětí z domova, neboli vylétnutí z hnízda, zmíním se o často užívaném termínu, tím je právě syndrom prázdného hnízda. Je důležité si uvědomit, že pojem *prázdné hnízdo* popisuje fázi rodinného života, zatímco termín *syndrom prázdného hnízda* označuje možné negativní reakce na odchod dětí z domova.

Jednoznačné vymezení můžeme nalézt v Psychologickém slovníku Hartla a Hartlové: „*Syndrom prázdného hnízda (empty-nest syndrome) pocit zklamání a opuštěnosti rodičů potom, co se děti osamostatní a opustí rodinu*“ (Hartl, Hartlová, 2004, s. 585).

Vágnerová (2007) a Langmeier (2006) hledí na toto nelehké životní období, z hlediska prožívání rodičů, jako na ambivalentní fázi, kdy rodiče nemají již tolik povinností a závazků, ale zároveň pociťují osamělost, smutek a prázdnotu. Někdy dokonce ztrátu životního smyslu.

Osobně se domnívám a vycházím tedy z vlastní zkušenosti, že syndrom opuštěného hnízda postihuje také ženy, které byly nebo jsou dobrovolně nezaměstnané a jsou v domácnosti. Takové ženy jsou zvyklé na každodenní a celodenní kontakt se svými dětmi. Jsou zvyklé téměř nepřetržitě pečovat o dítě a o domácnost. Tyto ženy zasvětily podstatnou část svého života právě péči, která se stane smyslem dění v jejich životě.

Nabízí se zde úvaha, zda u těchto žen k syndromu prázdného hnízda dochází častěji než u žen, které žijí i pro své zaměstnání, kariéru nebo zkrátka mají jiný životní režim.

Syndrom opuštěného hnízda vzniká právě v té chvíli, kdy se mění obsah rodičovské role, děti nejsou na rodiče již tak vázány a začínají se osamostatňovat. Nemusí ještě nutně dojít k samotnému „opuštění“ tj. k odchodu dětí z domova, už jen samotný fakt, že dítě již nepotřebuje ve velké míře rodičovskou péči, může být mnohdy zátěžový. Děti a rodiče se po celý život ovlivňují a právě ve chvíli, kdy se dospívající potomek postupně odpoutává z vázanosti na dospělého, dosahuje toto interakční působení svého vrcholu (Vávrová, 2008).

Syndrom prázdného hnízda s sebou nese celou řadu následků, které se projevují jak na úrovni chování, tak prožívání. Jsou ženy, které odchod dětí vidí spíše pozitivně, např. z důvodu větší časové volnosti, na druhé straně pokud některá žena věnovala svým dětem veškerý svůj čas a výchova se pro ni stala smyslem a naplněním, může odchod nést velice těžce. Pro některé ženy může odloučení být potvrzením o jejich neužitečnosti a zbytečnosti. To mohou nést velice bolestně, jako projev nespravedlnosti a nevděku.

Podle Vávrové ženy často jednájí více emotivně, a proto se u nich může projevit afektivní jednání, hněv, citové vydírání, vymáhání pozornosti a jiné tendence si dítě nějakým způsobem přidržet, většinou si to však neuvědomují, nebo nechtějí připustit. Může také dojít k omezení komunikace, a pokud se nejedná o extrémní a vyhraněné případy, kdy dochází k závažným konfliktům, tak je tento jev pouze dočasný. Na druhou stranu se však mohou objevit případy, že když se dítě od rodiče vzdálí, tak se vzájemné vztahy zlepší. Pokud je žena hodně nejistá, může se naopak vyhýbat konfliktům proto, že se obává definitivní ztráty dítěte.

Dalším následkem může být ztráta části identity, pokud dítě bylo, jako že je tomu většinou tak, její součástí, může dojít k osobnostní krizi (Vávrová, 2008).

Jelikož se moje práce týká prožívání a zde popisuji prožívání negativní, považuji za důležité, zmínit se i o tom, co by takové ženě, trpící syndromem opuštěného hnízda mohlo pomoci. Určitým druhem kompenzace pocitu osamělosti mohou být např. vnoučata nebo aktivní činnost v obecně prospěšných spolcích, dobrovolnictví v dětském domově, atd. Pomoci může např. sociální poradenství. To mohou být rady přátel nebo

známých. Účinnou metodou řešení problémů těchto žen, by mohlo být i odborné sociální poradenství. Velmi účinná může být i skupinová práce, která dává možnost sociálního kontaktu.

3.2.2 POZITIVNÍ PROŽÍVÁNÍ ODCHODU DĚTÍ Z DOMOVA

Ráda bych podotkla, že mnoho žen se ve svém životě se syndromem prázdného hnízda vůbec neseťká. Nemusí se setkat ani s žádnými negativními prožitky kvůli odchodu dětí. Mohou zažívat ambivalentní pocity z odchodu dětí, což osobně vnímám jako naprosto přirozené, nýbrž mají starost o své děti a nemají jistotu, že jejich potomci vše bez potíží zvládnou. Zároveň tyto matky mohou prožít uspokojivý pocit z toho, že své děti dovedly do dospělého věku, kdy jsou mladí dospělí schopni se o sebe postarat a převzít za sebe zodpovědnost.

Ženy mohou vnímat odchod svých dětí pozitivně. Nyní mají více volného času, který mohou konečně využít samy pro sebe, partnera nebo pro své přátele. Mohou se seberealizovat, cestovat nebo si užívat roli prarodičů.

Toto pojetí odchodu dětí z domova potvrdili např. Langmeier a Krejčířová. Podle autorů se jedná o pozitivní prožívání pocitu prázdného hnízda: Rodiče mají více svobody a času, mají méně povinností, odchod dětí z domova je rodičem vnímán jako úleva (2006).

4 OBDOBÍ STŘEDNÍ A POZDNÍ DOPSĚLOSTI U ŽEN

V této kapitole bych ráda přiblížila změny a mezníky, které ženy zažívají v různých fázích dospělého věku. Zaměřím se hlavně na období střední dospělosti, nýbrž se domnívám, že právě v tomto období ženy nejčastěji zažívají odchod svých potomků z domova.

4.1 DOSPĚLOST

Jedním z kritérií dospělosti, bývá podle Langmeiera a Krejčířové, dosažení osobní zralosti. Člověk je zpravidla pokládán za zralého, když po dokončení dospívání přejímá plnou osobní a občanskou odpovědnost, stane se ekonomicky nezávislým a navíc přispívá k rozmnožování obecných statků, rozvine plně své osobní zájmy, ustaví legalizovaný vztah k životnímu partnerovi, přejme očekávané výchovné úkoly vůči svým potomkům a na druhé straně se přizpůsobí svým stárnoucím rodičům (2006).

Vágnerová považuje za nejvýznamnější psychické znaky dospělosti samostatnost, relativní svobodu vlastního rozhodování a chování, spojenou se zodpovědností ve vztahu k druhým lidem, se zodpovědností za svá rozhodnutí nebo činy (2007).

Thorová dělí dospělost na mladou, střední a pozdní. Mladá dospělost trvá od 20-35 let. Člověk v tomto období uskutečňuje proměnu od nezralé ke zralé osobnosti. Typická je integrace a stabilizace osobnosti. Dle autora trvá střední dospělost od 35-55 let. V tomto období mnoho žen dosahuje vyšší osobní zralosti. Důraz na duševní hodnoty a sebepoznání, jsou znaky typické pro toto období. Pozdní dospělost zahrnuje zralost a zkušenost v osobním a profesním životě. Trvá od 50 - 70 let. Většinou dochází k proměnám rodičovských rolí a snížené adaptabilitě. Za dobrých podmínek jde o velmi stabilní období (2015).

Langmeier a Krejčířová hovoří o střední dospělosti jako o fázi života od 25 – 45 let. Jako mezník konce této životní fáze uvádějí konec reprodukční schopnosti mužů a žen. Toto období je popsáno jako vrchol zralosti člověka, co se týče kompetence a zodpovědnosti. Období je podle autorů relativně klidné a nachází se v něm mnoho vývojově podmíněných změn. Pozdní dospělost Langmeier a Krejčířová vymezují věkem mezi 45 – 65 rokem (2006).

Ve své knize Langmeier uvádí 6 znaků zralé osobnosti:

- Pokud jedinec dospívá, přebírá tím plnou osobní a občanskou odpovědnost.
- Postupem času se stává ekonomicky nezávislým a tak i přispívá a rozšiřování obecných statků.
- Má své vlastní osobní zájmy, které se snaží rozvíjet
- Jedinec si ustálil svůj vztah k osobnímu partnerovi a začal se zajímat o výchovné úkoly
- Zajímá se o stárnoucí rodiče a přizpůsobuje se jim.

Podle Vágnerové se dospělost projeví změnou v mnoha oblastech života. Člověk potvrzuje svou soběstačnost v rámci nějaké profesní role, která dle autorky, ovlivňuje jeho identitu dvojitým způsobem: zbavuje jej závislosti na jeho původní orientační rodině a přispívá k uspokojení v oblasti potřeby seberealizace (2007).

4.2 TĚLESNÉ ZMĚNY

V období pozdní dospělosti se podle Langmeiera a Krejčířové objevují první známky poklesu výkonnosti a stárnutí se začíná projevovat i na vnějším vzhledu člověka (vrásky na kůži, řidnutí a šedivění vlasů atd.). Hlavní tělesné změny se objevují jako změny metabolické, mizí pružnost svalů a kůže, objevuje se častěji např. bolest kloubů nebo zad. Dle autorů se často se objevuje ztráta sexuální atraktivity, která je spojena se změnami vzhledu, což je z biologického hlediska plně odůvodněné. Přichází současně s poklesem či úplnou ztrátou schopnosti reprodukce. U žen nastává klimakterium – dostavuje se ukončení reprodukčního období ženy – menopauza, k níž dochází nejčastěji kolem 50. roku života (2006).

Provedená studie v roce 2001 (Bosworth et al.) uvádí, že známky klimakteria u žen v období pozdní dospělosti velmi úzce souvisí s depresivními symptomy. Studie zaznamenala vztah mezi symptomy deprese a symptomy klimakteria jako narušení koncentrace, spánku a poruchy nálad. Skoro 30% žen v tomto věku zaznamenalo vysoké depresivní příznaky. Podle autorů, se tyto depresivní příznaky objevují během menopauzy, ale nesouvisí s úbytkem estrogenu ani progesteronu v krvi ženy.

U žen bývá někdy s klimakterickými příznaky spojován pocit beznaděje, ztráty osobní hodnoty, prožitku viny či sebenávisti. Obtížně bývá přijímáno ukončení reprodukční schopnosti hlavně tehdy, pokud u ženy zůstala nenaplněná potřeba mateřství a žena nenavázala uspokojivý partnerský vztah (Langmeier a Krejčířová, 2006).

4.3 PSYCHICKÉ ZMĚNY

V psychologickém slovníku Hartl a Hartlová (2010) je uvedeno, že psychická zralost znamená úroveň duševních funkcí, optimálně charakterizovaná rozvinutým rozumovým vývojem, vyhraněnými zájmy a názory, sebevědomím, sebejistotou a sebeúctou, emoční stabilitou a samostatností v rozhodování. Dále pak připraveností přebírat odpovědnost.

Mezi psychické změny, kterými ženy mohou procházet v období střední dospělosti, patří krize, která se může objevit v období středním dospělosti ženy. Setkáváme se tedy s názvy typu *krize středního věku*. Během této psychické zátěže si žena začne uvědomovat, že život má nějakou konečnou hranici a že se k ní přibližuje. Krize se u žen často vztahuje ke splnění mateřské role a snahy vychovat z potomků jedince, kteří se zvládnou postarat sami o sebe v dnešním moderním světě.

Jako první s krizí středního věku přišel C. G. Jung (cit dle Říčan, 2014, s 277). Tvrdil, že krize středního věku přichází s tím, kdy člověku připadá, že začíná chápat principy a správné hodnoty života. Jedinec předpokládá, že tyto hodnoty a principy jsou věčné a uplatňuje je na úkor celosti osobnosti, která v tomto období pochází velkou proměnou lidské duše. Lidé si začínají uvědomovat svou vlastní smrt, která je sice ještě daleko, ale stává se součástí našeho vnímání.

Tato krize, se podle Říčana vztahuje i k myšlenkám na smrt. Otázky smrti se postupně stávají součástí každodenního vnímání světa, i když se jen málokdy smrt dotkne vrstevníků a závažné nemoci se jedincům také ještě vyhýbají. Jediným možným řešením, jak se s touto krizí vyrovnat, je smířit se s vlastní konečností (2014).

Podle Vágnerové se za mezník pozdní dospělosti, považuje 50. rok života. Lidé si začínají uvědomovat, že před sebou mají poslední třetinu života, která je čeká.

V důsledku fyzických i psychických změn, člověku ubývají síly a tím pádem může tuto část života považovat jako ne zcela uspokojivou. Lidé si více uvědomují pozitivní aspekty života, které jim zůstaly (2007).

S poněkud jiným názorem na prožívání této fáze v životě žen, přišel Říčan. Podle něj je právě období pozdní dospělosti obdobím, kdy ženy dostávají druhý dech. Cítí se znovu nabitě a získávají novou chuť do života. Ženy se starají stále o své děti, i když jsou již dospělé. Do života ženy v tomto období, často přichází další velmi podstatná změna – vnoučata (2014).

4.4 ŽENY A RODINA

Pro mnoho žen představuje rodina bezesporu to nejpodstatnější v životě vůbec. Ve šťastném případě můžeme rodinu považovat za jakýsi přístav bezpečí, lásky a jistoty. Rodina např. vytváří prostor, do kterého patříme, do kterého se vracíme nebo ze kterého pocházíme. Udává nám role, které se po dobu našeho života často mohou měnit. Jde tedy o jakýsi živý systém, který je v neustálém procesu proměn a změn, kterým se každá žena musí určitým způsobem přizpůsobovat. Všechny tyto změny a nutnost přizpůsobení, ovlivňují kvalitu života ženy a její spokojenost.

Langmeier (2006) hovoří o důležitém aspektu, který ovlivňuje právě spokojenost ženy se svým životem. Tím je podle autora manželství.

V manželství se po odchodu dětí z domova zvyšuje vzájemná závislost manželů. Dle autora, v období pozdní dospělosti, můžeme rozeznávat 3 druhy manželských svazků:

- Manželství, které je monotónní a vyhaslé: Toto manželství se vyskytuje u párů, které mají neutrální vztah, společné soužití jim vyhovuje kvůli pohodlnému způsobu života. Partneri se smířili s osobností druhého partnera a nevadí jim společné soužití.
- Ztráta spokojenosti v manželství, které je způsobeno vzdorovitým chováním manželů proti poklesu sil v životě: Partneri se v tomto typu manželství k sobě chovají tak, že hledají poslední šanci znovu začít žít a například si hledají mladší partnery.

- Manželství, které je spokojené: Manželé na svém manželství pracují, sdílí svou zkušenost a navzájem se neustále přibližují.

Dle mého názoru bychom v dnešní době mohli pojem manželství nahradit pojmem partnerství, neboť je pro mnoho párů manželství přežitou tradicí, kterou není nutné v dnešní době a naší společnosti dodržet. Přesto partneri mohou ve svém vztahu plnit všechny výše uvedené popisy.

Myslím si, že role manželky nebo partnerky, ženě udává víceméně stejná pravidla, jaká byla nastolena před tím, než na svět přišly děti. S tím rozdílem, že role matky naučí ženu novým činnostem, schopnostem a postupům, které po odchodu dětí z domova již nebude muset uplatňovat. To může zapříčinit, že se žena může znova hledat v tom, jak být opět jen partnerkou a ženou, která má nyní více času sama pro sebe. Určitě existují ženy, které se dokáží navrátit zpět do takovýchto kolejí velmi rychle, zároveň se najdou takové, kterým bude dělat problém, být někým jiným, než pečující osobou. Věřím, že pro takové ženy je velkým darem, role babičky, a tím se dostávám k dalšímu tématu o ženách a rodině, a tím je prarodičovství.

Role prarodiče, má v životě ženy velmi specifický význam. Podle Strašíkové (2004) se babičkou často stávají ženy právě v době, kdy ztrácejí svoji potenciální plodnost, kterou přebírají jejich děti, a to potvrzuje znak vlastního stárnutí. Ve většině případů bývá prarodičovská role akceptována pozitivně.

U žen se mění vztahy uvnitř rodiny i vztah s vlastním dítětem. Dle autorky se potvrzuje normalita rodiny, pokud splňuje sociální očekávání, v tom smyslu, že rodina jako taková bude pokračovat dál. Pro ženu představují vnoučata možnost nových citových vztahů. Takový vztah je živý a autentický. Významné je i spolupodílení se na výchově vnoučat. Ženy si tak potvrdí vlastní síly a kompetence, kterých žena v tomto věku nemá ještě zdaleka málo. Vnoučata jsou pro ženu tedy jednou z náplní vlastního života a mohou se stát i kompenzací případné nostalgie z pocitu opuštěného hnízda. (2004).

II. EMPIRICKÁ ČÁST

5 VLASTNÍ VÝZKUM

V této části bych ráda představila jednotlivé části svého výzkumného šetření. Jako první, přiblížím výzkumný problém a cíl výzkumu. Dále se budu věnovat výzkumným otázkám, výzkumnému souboru a etice celého výzkumu. V poslední řadě budu diskutovat výsledky, ze kterých bych ráda vyvodila závěr celého šetření.

5.1 CÍL VÝZKUMU

Hlavním cílem tohoto výzkumu bylo přiblížit, jak matky prožívají odchod dětí z domova. K dosažení tohoto cíle použiji polostrukturovaný rozhovor, jehož kostru budou tvořit následující otázky, které budu pokládat respondentkám.

5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

1. Kolik máte dětí?
2. Jak dlouho žijí Vaše děti mimo domov?
3. Vzpomenete si, jak jste se cítila, když se Vaše děti odstěhovaly z domova?
4. Jak se cítíte, když nejsou doma přítomny Vaše děti?
5. Jak vypadal Váš běžný den, když byly děti doma a jak vypadá dnes? Změnil odchod dětí z domova vaši každodenní náplň dne?
6. Jak často se vidáte se svými dětmi?
7. Které obecní změny po odchodu svých dětí z domova vnímáte? (v partnerství, v práci, ve volném čase...)
8. Jaký byl Váš nejsilnější okamžik, jak v pozitivním slova smyslu, tak v negativním slova smyslu, který se váže k odchodu dětí z domova?
9. Je něco, co byste chtěla doplnit k tomuto tématu? Něco co je pro Vás podstatné, důležité?

5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Jako cílovou skupinu, jsem si zvolila 6 matek z úplné rodiny, tzn. nerozvedené nebo žijící s partnerem společně. Vybrala jsem ženy ve středním věku (dle Thorové trvá střední dospělost od 35 - 55 let), jelikož se domnívám, že odchod dětí z domova, zažívají častěji, než ženy v období pozdní dospělosti. Ženy jsem vybrala tak, aby byly všechny pracující. Myslím si, že pokud žena nepracuje a je pouze v domácnosti, může to velice ovlivnit výsledky výzkumu, protože se prožívání zaměstnaných a nezaměstnaných žen, může velice lišit.

Aby můj výzkum nebyl ovlivněn dávno uplynulou dobou od odchodu dětí z domova (např. 10, 15 let...), rozhodla jsem se zkoumat prožívání pouze těch matek, jejichž děti jsou pryč z domova v rozmezí max. 3 let. Tím bych mohla víceméně zachytit „aktuální“ prožívání matek.

Tabulka č. 1: Základní údaje o participantkách

Jméno:	Věk:	Počet dětí:	Uplynulá doba od odchodu posledního dítěte:
Miroslava	45	2	3 roky
Lenka	43	1	3 roky
Monika	43	2	1,5 roku
Jana	51	3	2 roky
Klára	48	2	1 rok
Marie	45	2	1 rok

5.4 ETIKA VÝZKUMU

Každá žena z výzkumného souboru byla na začátku výzkumu podrobně seznámena s průběhem i okolnostmi šetření. Z důvodu poskytování velmi důvěrných a intimních informací, byli všichni účastníci ubezpečeni, že mohou kdykoli během rozhovoru od výzkumu odstoupit a poskytnutá data nebudou nikdy zveřejněna. Průběh rozhovorů byl vždy soukromý, v prostředí přirozeném a příjemném dotazované.

Myslím, že je důležité, aby se každý z dotazovaných cítil co možná nejpříjemněji a hlavně uvolněně, aby vznikl prostor pro otevřenost ve sdělení různých pocitů a zážitků, které jsou pro výzkum stěžejní. Celý výzkumný vzorek souhlasil s nahráváním rozhovorů na diktafon a všichni byli ujištěni, že získaná data budou použita výhradně pro účely tohoto výzkumného šetření. Každý z participantů byl ujištěn, že se ve výzkumu neobjeví jejich celé jméno, z důvodu zachování anonymity.

V poslední řadě byli účastníci ujištěni, že pořízené audio záznamy, budou ihned po přepsání rozhovorů, z diktafonu odstraněny.

5.5 METODIKA VÝZKUMU

K výzkumnému šetření jsem použila metodu kvalitativního výzkumu. Typickým případem kvalitativního výzkumu, je podle Hendla (2008) výzkum, ve kterém si výzkumník nejdříve vybere téma výzkumu a základní výzkumné otázky. Nejdříve výzkumník hledá informace, které by mohly úzce souviset s výzkumnou otázkou, a poté je analyzuje.

Sběr dat probíhá v terénu a v podstatě současně s jejich analýzou. Nasbíraná data výzkumník analyzuje a následně vyhodnotí, zda jsou potřebná. Také může zvážit, zda je třeba upravit otázky, které bude pokládat výzkumnému souboru. Kvalitativní výzkum má několik výhod. Výzkumník si může během sběru i analýzy dat, modifikovat nebo dokonce doplňovat otázky. Může se dostat více do hloubky v dané problematice.

Nevýhodou však bývá časová náročnost a možnost subjektivního zkreslení dat. Nutno podotknout, že získané výsledky často nelze generalizovat na širší populaci.

5.5.1 POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

Dle Hendla (2008) je výzkum pomocí rozhovoru, spolu s pozorováním a analýzou dokumentů, základní metodou kvalitativního výzkumného šetření. Základem pro takovou metodu je správné kladení otázek. Jedním z nejdůležitějších faktorů, který může ovlivnit odpověď respondenta, je dle autora způsob, kterým otázku formulujeme.

Výzkumník by se měl vyvarovat kladení takových otázek, které by kvůli špatné formulaci, mohly respondentovi vnutit odpověď. Otázky by měly být jasné a zároveň otevřené. Tzn., že by měly podněcovat dotazovaného k odpovědi a dovolit mu, aby si sám zvolil, jakým způsobem, se bude rozhovor vyvíjet. Při vedení rozhovoru je také velmi důležitá citlivost, pozornost a schopnost naslouchat dotazovanému, během celého rozhovoru.

Polostrukturovaný rozhovor se vyznačuje předem připravenými otázkami nebo tématy, na které by se výzkumník respondenta rád dotákal. Jde tedy o jakýsi návod, kterého se lze držet. Proto můžeme polostrukturovaný rozhovor hledat také pod názvem *rozhovor pomocí návodu*. Pořadí otázek si výzkumník volí sám a jejich formulaci přizpůsobuje tak, aby odpovídaly situaci, která právě probíhá (Hendl 2008).

5.6 SBĚR DAT A JEJICH ZPRACOVÁNÍ

Data pro tento výzkum byla zjišťována pomocí výše zmíněného polostrukturovaného rozhovoru. V první řadě bylo nutné najít 6 participantek, které by souhlasily s podmínkami výzkumného šetření. Tuto skupinu jsem tedy vybírala nejdříve z úzkého kruhu známých či přátel, kteří splňovali mnou zvolené podmínky výzkumného souboru. Některé participantky jsem sháněla na doporučení svých přátel. Výzkumný soubor jsem dala dohromady během února 2018 a během jara proběhly samotné rozhovory.

S každou z dotazovaných žen jsme probrali pravidla dotazování a etiku výzkumu, o které jsem se již zmínila výše. Před samotným rozhovorem jsem každou participantku podrobněji seznámila s účelem svého šetření. Všechny byly také informovány o anonymitě získaných dat (*viz. Etika výzkumu*). Následně každý z nás podepsal písemný

informovaný souhlas. Celý rozhovor byl složen z 9 hlavních otázek a dále se přizpůsoboval individuálním odpovědím respondentů.

Snažila jsem se, aby každá z otázek byla otevřená a pokud jsem to považovala za nutné, položila jsem doplňující otázku, která mě dovedla k lepšímu porozumění daného tématu i dostatečnému množství informací. Podotázky jsem také využívala v případě, kdy jsem dotazovaného nechtěla přerušovat ve chvíli, kdy se nedržel otázky hlavní, a tedy neodpovídal na to, na co jsem se ptala. Každý z rozhovorů se tak liší svým obsahem i délkou trvání.

Nejkratší rozhovor trval 19 minut a nejdelší 45 minut. Participantkám jsem pokládala výše uvedené otázky (*viz. Výzkumné otázky*).

Získaná data jsem zpracovala pomocí tematické analýzy. Podle autorek Braun a Clarke (2006) může díky této metodě výzkumník identifikovat, analyzovat a odkazovat ke vzorům a tématům v datovém souboru. Důvodem, proč jsem si zvolila právě tematickou analýzu, je její flexibilita, která je na jednu stranu výhodou této metody, na druhou stranu jde o vlastní interpretaci výzkumníka, který v poskytnutých datech hledá souvislosti. Z takového důvodu, by si měl badatel v každém svém kroku tematické analýzy uvědomit, co dělá. Dále by měl být otevřený přehodnocování dosavadních interpretací, pokud to situace vyžaduje. Autorky Braun a Clarke navrhly postup zpracování dat pomocí tematické analýzy. Jelikož dělám takový výzkum poprvé, rozhodla jsem se držet tohoto postupu.

Postup zpracování dat pomocí tematické analýzy:

1. Seznámení se s daty: Tato část analýzy zahrnuje několik přečtení všech získaných dat a popřípadě dalších materiálů, se kterými bude výzkumník pracovat.

2. Generování počátečních kódů: Výzkumník vypracuje základní seznam konkrétních kódů, které jsou užší, než konečná témata. V získaných datech začne hledat opakující se vzorce.

3. Hledání témat: Výzkumník provede třídění a porovnání kódů. Kódy zařadí do jednotlivých témat. V tomto bodě se doporučuje pracovat s myšlenkovými mapami a tabulkami.

4. Přezkoumání témat: Pro celou analýzu je důležité, aby si výzkumník ujasnil hranice mezi tématy, znovu si přečetl texty, které byly přiděleny jednotlivým kódům. Měl by zvážit validitu jednotlivých témat vzhledem k tématu výzkumného šetření.

5. Definování a pojmenování témat: V této fázi definuje výzkumník jednotlivá témata. Přemýšlí o tématech zvlášť a o jejich propojení s tématy ostatními. Může také objevit různá subtémata.

6. Sepsání zprávy: Na základě definovaných témat, popřípadě subtémat, vypracuje výzkumník finální analýzu a zhodnotí celý výzkum (Braun, Clarke, 2006).

V první řadě jsem přepsala rozhovory a následně jsem se začala seznamovat s nasbíranými daty. Jelikož jsem sama vedla rozhovory s každou z matek, pamatovala jsem si - alespoň částečně - odpovědi každé respondentky.

Mým dalším krokem byl výtisk přepsaných rozhovorů, do něhož jsem si zapisovala postřehy a vyznačovala jsem si pasáže, které jak jsem usoudila, byly podstatné. To mi pomohlo během základního třídění nasbíraných dat. Pro další postup jsem již musela vytvořit tabulku v Excelu, abych se neztrácela během třídění témat.

Ve své tabulce jsem zaznamenala jednotlivé pasáže a následně jsem k nim začala přidělovat kódy. Pro kontrolu, jsem v prepisech rozhovorů, neustále porovnávala kódy s konkrétními pasážemi a následně jsem kódy roztrídila do jednotlivých témat. Vytvořila jsem si myšlenkové mapy témat a subtémat. Porovnávala jsem je mezi sebou a zvažovala jsem mezi nimi souvislosti. Po tomto zdlouhavém postupu jsem definovala 4 základní témata.

5.7 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Témata a subtémata jsem získala na základě výše popsané analýzy dat. V této kapitole je podrobně rozepíši. Vzhledem k povaze výzkumu, se nebudu snažit generalizovat výsledky. K uvedení této kapitoly bych ráda zmínila, že se některá témata objevila v odpovědích téměř každé respondentky, jiná jen u některých. Poukazuji také na fakt, že výzkum i jeho výsledky, jsou do velké míry ovlivněny individualitou všech dotazovaných žen. Přikládám tabulku pro přehlednost jednotlivých témat a jejich subtémat:

Tabulka č. 2: Témata a sub témata rozhovorů s matkami o jejich prožívání při odchodu dětí z domova

TÉMA	SUBTÉMA
STRACH	STRACH Z NESOBĚSTAČNOSTI DÍTĚTE
	STRACH NA ZÁKLADĚ ČERNÝCH SCÉNÁŘŮ
RADOST	RADOST Z OSAMOSTATNĚNÍ DÍTĚTE
	RADOST ZE ZTRÁTY ROLE PEČOVATELKY
	RADOST ZE ŠTĚSTÍ DÍTĚTE
	RADOST Z VĚTŠÍHO MNOŽSTVÍ VOLNÉHO ČASU
SMUTEK	SMUTEK ZE ZTRÁTY ROLE PEČOVATELKY
	SMUTEK Z ODCHODU DĚTÍ A VĚDOMÍ O PŘIROZENOSTI A DŮLEŽITOSTI ODCHODU DÍTĚTE
POCIT VDĚKU	VDĚK ZA SPOLEČNÁ SETKÁNÍ
POCIT LÍTOSTI	LÍTOST ZE ZTRÁTY KAŽDODENNÍHO KONTAKTU
POCIT OSAMĚLOSTI	
POCIT PRÁZDNOTY	
STESK	

Jelikož respondentky v rozhovorech hovořily o 8 základních tématech, rozdělila jsem výsledky výzkumu do 8 základních částí. Některá z těchto témat mají svá subtémata, kterých jsem na základě výpovědí dotazovaných, uvedla 10.

5.7.1 Strach

Téma strachu se v rozhovorech s matkami neobjevovalo tak často jako jiná témata, ale na základě odpovědí žen, které prožívaly strach v období odchodu svých dětí poměrně často, jsem považovala za důležité, věnovat mu pozornost. Strach jsem zaznamenala ve dvou různých podobách u 2 matek z 6.

Strach z nesoběstačnosti dítěte

V rozhovorech se ve dvou případech objevuje strach z nesoběstačnosti dítěte, který v obou případech po uplynutí určité doby a prokázání dostatečné samostatnosti dítěte odezněl.

„Ted' už je to lepší, ale když odešly, tak jsem se o ně právě hodně bála. Syn ten bydlí nedaleko a taky je to kluk, tak to nebylo tak hrozný, ale o dceru jsem se bála, protože nebyla moc samostatná a byla taková uťápnutá, ale ted' už je to lepší. Přijde mi, že se v Praze otrkala a že se o sebe umí líp postarat.“

(Miroslava)

„No a, když vlastně pak odešel i Z., ten šel bydlet s jedním kamarádem tenkrát... a tam už jsem si tak jistá nebyla, že to zvládne, peníze a tak. M. přecejenom odešla se svým P. - to je snoubenec M, tak jsem věděla, že oni se o sebe nějak postarají.“ *(Monika)*

Strach na základě černých scénářů

Kdežto strach, na základě černých scénářů, se projevoval hlavně negativními fantaziemi o tom, jestli se s jejich potomkem něco nestalo, nebo se do něčeho např. nezapletl.

„Často jsem se bála o ně, aby se jim ve městě něco nestalo, nebo aby se nedostaly do špatné party. Hlavně o dceru.“ *(Miroslava)*

Na podotázku v rozhovoru č. 1: *Čeho se bojíte?* odpověděla paní Miroslava takto: „*No jestli jsou v pořádku, jestli maj všechno co potřebujou a tak. Hlavně jestli se jim něco nestalo, třeba když se dlouho neozývají.*“ ([Miroslava](#))

„*Ale ten Z., ten měl furt takový pochybný kamarády, tak jsem se bála, kam se jako dostane a jak to bude zvládat.*“ ([Monika](#))

Paní Miroslava si zřejmě uvědomuje, že její strachy nejsou plně opodstatněné a jde tedy spíše – i podle samotné respondentky – o výplod její fantazie.

„*... bála jsem se, aby všechno samy zvládly a aby jim nikdo třeba neublížil... Asi moc koukám na divoký filmy (smích).*“ ([Miroslava](#))

5.7.2 Radost

Většina respondentek se shodovala v tom, že mají radost, nebo že jsou šťastny z toho, že se jejich potomek osamostatnil a je schopen žít vlastní život někde jinde a s někým jiným. Mnoho z nich také uvedlo, že jsou šťastny, když jsou šťastny i jejich děti. Radost z většího množství volného času měla také většina dotazovaných žen. Jako poslední subtéma tématu radosti, jsem uvedla radost ze ztráty role pečovatelky, jíž měla jen jediná z dotazovaných matek.

Radost z osamostatnění dítěte

Všechny ženy, které potvrdily, že mají radost z osamostatnění svého potomka, zároveň uvedly, že pro ně bylo období, kdy jejich děti odešly z domova, nelehké a často až velmi náročné. Všechny tyto matky se také shodly na tom, že i když se jim často stýskalo, uvědomovaly si, že je odchod jejich dětí nutný a je naprosto přirozenou součástí dospělého života.

„*Jako že bych nechtěla, abych měla děcka, co mi zůstanou na krku do třiceti (smích). Vim, že to tak má bejt, že mají vyletět žejjo. Takže jsem na jednu stranu byla ráda, že se trhnou, ale na druhou mi hodně chyběly.*“ ([Miroslava](#))

Další z matek, paní Klára v rozhovoru uvedla: „*... po obou holkách se mi stýská a jsem vždycky hrozně ráda, když dorazí domů na návštěvu. Je to teď hodně jiný bez nich.*“

„... Ale je dobře, že to tak je... Má to takhle být. Na to si budu muset zvyknout. Jsem vlastně moc ráda, že holky dospěly a postarají se o sebe. Vlastně je to naše vizitka (smích).“ [\(Klára\)](#)

Radost ze ztráty role pečovatelky

Radost ze ztráty role pečovatelky potvrdila pouze jediná matka: „No tak dřív, když byly obě děti doma, tak to jsem se samozřejmě starala... to teď už konečně dělat nemusím, to všechno. Vařit, prát, žehlit, uklízet. Dřív to bylo takový, hektický všechno od rána do večera (smích). Teď si můžu uklízet jednou za 14 dní a vařit si co chci, aniž by se někdo poškleboval (smích). No a mám teď více času, což jako často považuju za příjemnou změnu.“ [\(Monika\)](#)

Oproti tomu paní Miroslava, p. Jana a p. Marie tuto radost nepotvrzují.

„Ubyla mi práce hlavně, když děti odešly. Hlavně ta péče o ně ubyla, což mi chybělo, protože jsem to dělala ráda.“ [\(Miroslava\)](#)

„Já se třeba teď načapam, že to, co mi dřív vadilo často, třeba žehlení (smích), tak že mi to teď chybí. Skoro nic už nežehlím (smích)! Nebo celkově, člověk teď nemá moc o koho se starat. To je takovej zvláštní pocit, když se pomalu 20 let o někoho nepřetržitě staráte... já vim, ta starost se nějak mění v průběhu let, a jak děti rostou žejo... ale jako teďko jak když utne a najednou si musím zvyknout na úplně jinej život.“ (Marie)

Radost ze štěstí dítěte

Většina matek během rozhovoru zdůraznila, že zažívají pocit štěstí, pokud ho zažívají jejich děti.

„No a Š. je v té Anglii, často si voláme přes Skype a píšem si... našel si tam slečnu, ... práci taky, tak vypadá, že je spokojenej - takže my jsme taky.“ [\(Jana\)](#)

Na otázku: Jak se tedy cítíte teď, když O. doma už není? Odpověděla paní Lenka: „Dobry. Já myslím, že dobře. Určitě. Víím, že O. je spokojený a to mě těší.“ [\(Lenka\)](#)

Z rozhovorů je patrné, že těmto matkám velmi záleží na spokojenosti svých potomků i na úkor vlastních přání a potřeb.

„Spíš jsem byla zvyklá, že když jsem přišla z práce, on taky, tak jsme si pokecali večer, jak bylo v práci, kdo má co v plánu na víkend a tak. To bylo pěkný no, to mi teď trochu chybí popravdě.“ ([Lenka](#))

„Teď mi přijde, že žiju tak nějak napůl, přitom jsem hrozně šťastná, že se dětem daří, jo?“ (Marie)

Radost z většího množství volného času

Více volného času po odchodu dětí z domova pozitivně pocítily 4 matky z 6. V rozhovorech uvádí, že získaly více prostoru v oblasti partnerství a volnočasových aktivit.

„Tak určitě máme s manželem víc času na sebe, je to takový uvolněnější. Jinak se nám ve vztahu nic moc nezměnilo a to vnímám určitě kladně. Začali jsme vlastně s manželem jezdit na dovolený! Teď ty poslední 2 roky dost cestujeme a to si oba užíváme teda.“ ([Miroslava](#))

Paní Jana uvedla, že je to nyní v manželství docela jiné, že je to lepší a je to „zase o nich.“

„No jo. Večer si otevřeme víno, pustíme si film, nebo hrajeme šachy. Taky se teď více vídáme s přáteli, kteří mají podobně staré děcka. Jezdíme společně do hor a na výlety.“ ([Jana](#))

5.7.3 Smutek

Téma smutku se objevilo u všech matek, ne však ve stejné podobě. Toto téma zahrnuje 2 podtémata, která jsem určila na základě odpovědí respondentek, které zažívaly smutek buďto ze ztráty pečovatelské role, kterou po odchodu dětí postrádaly, anebo prožívaly čistě jen smutek z odchodu svých dětí. Takové ženy si ale byly zároveň plně vědomy toho, že je odchod jejich dětí přirozenou součástí dospělého věku, že jde o proces, který je nezbytný a důležitý.

Smutek ze ztráty role pečovatelky

Polovina dotazovaných žen uvedla, že jim po odchodu dětí chyběla role pečovatelky, o kterou přišly. Tyto ženy uváděly změny, které nastaly v tomto období v jejich domácnostech a zároveň popsaly jejich odraz na vlastní prožívání.

„Ubyla mi práce hlavně, když děti odešly. Hlavně ta péče o ně ubyla, což mi chybělo, protože jsem to dělala ráda.“ ([Miroslava](#))

„Jako né, že bych byla ta ženská, co ráda podstrojuje, nebo dělá někomu hospodyni, ale opravdu mi často chybělo to, že když uvaříte dobré jídlo, tak Vám ho nikdo nepochválí – a to kluci vždycky měli rádi, pořádný jídlo o víkendu.. to mi vždycky pochválili, přidali si... a takový drobnosti prostě.“ ([Jana](#))

Smutek z odchodu dětí a vědomí o přirozenosti a důležitosti odchodu dítěte

Naprostá většina dotazovaných žen uvedla, že zažívala smutek z odchodu svých potomků, ale zároveň si uvědomovaly, že je jejich odchod přirozeným procesem osamostatnění se. A i když všechny tyto ženy potvrdily radost z osamostatnění svých dětí (viz. *Radost z osamostatnění dítěte*), v rozhovorech uvedly:

„Zvlášť ze začátku mě přepadávaly často smutky, když jsem po práci doma nikoho nenašla, a to jste přišla jako s dobrou náladou, veselá, žádná špatná nálada, nic... no a přijdete domu a najednou to na vás padne...“ ([Jana](#))

Paní Miroslava např. uvedla, že i když věděla, že se s dětmi zase brzy uvidí, bylo pro ni zvláštní vidět, jak její děti při stěhování odjíždí se vším všudy. Na otázku: **Jak zvláštní?** Odpověděla: *„Takový smutný... pamatuji se, že se mi chtělo i brečet!“* ([Miroslava](#))

Matky, které zažívaly smutek z odchodu svých potomků, se shodují v tom, že šlo nejspíše hlavně o zvyk na každodenní přítomnost jejich dětí v životě. Byly zvyklé potkávat je každý den doma a zažívaly s nimi jiný životní režim. To, že šlo hlavně o zvyk, potvrzují tím, že nyní, po uplynutí určitého časového úseku (u jednotlivých matek se liší), již tento smutek nezažívají, nebo není tak intenzivní. Podle výpovědí si respondentky zvykly na jiný způsob života a skutečnost o odchodu svých dětí již částečně, nebo úplně přijaly.

To potvrzuje i paní Monika:

„Bývalo mi po nich smutno, komu by nebylo, teď už ale nějak neteskním, jen se na ně těším a jsem schopná normálně fungovat už.“ A na otázku: Co se stalo, že teď zase normálně fungujete? Odpověděla: „Já nevím, asi čas to upravil. Asi je to nejspíš časem, protože... možná i zvyk to byl vlastně.“ [\(Monika\)](#)

„Protože jak mi bylo smutno z toho, tak jsem si říkala pak, že to není asi dobrý, se tak užírat, kvůli něčemu co je nejspíš prostě normální! A když jsem si to přehrávala v hlavě, tak jsem si uvědomila, že to nepříjemný a smutný je možná jenom to, že jsem byla zvyklá žít s nima, že to je takový odtrhnutí něčeho vlastního jo... věděla jsem, že to je nejspíš přirozený, tyhle pocity. A teď je to dobrý už. Teď už to takhle nemám.“ [\(Miroslava\)](#)

„Jo, přesně... ale myslím, že je to spíš o zvyku jo. Protože teď už mi to tolik nechybí jako před půl rokem třeba.“ [\(Jana\)](#)

Paní Klára uvedla: *„Já si na to prostě musím zvyknout! ... a navíc, holky jsou takhle spokojený myslim. Je důležitý, aby už bydlely samy. S tím se musíme všechny vyrovnat. Všechny mámy musí.“ [\(Klára\)](#)*

5.7.4 Pocit vděku

Polovina dotazovaných respondentek uvedla, že jsou vděčné za společná setkání se svými dětmi. Ženy uváděly spokojenost s tím, jak často se se svými dětmi stýkají. Z jejich odpovědí zároveň však vyplývalo uvědomění, že by své potomky vůbec nemusely vídat tak často, jak si samy přejí. A tak byly rády za to, jak to je.

Vděk za společná setkání

Vděčná za setkání se svými dcerami je např. paní Klára. Na otázku jak často se se svými dětmi vídá, odpověděla: „No jednou za 14 dní určitě jo. Jezdí sem za námi, díky bohu docela často. Někdy já za nima... tak různě.“ [\(Klára\)](#)

Z výpovědí těchto matek jsem měla pocit, že musí být ovlivněny nějakými negativními zkušenostmi např. jejich známých, kteří se se svými dětmi a nejspíše proti své vůli, nemohou stýkat tak, jak by si přáli.

Na otázku, zdali by se paní Miroslava chtěla častěji stýkat se svými dětmi, odpověděla: „*Jestli bych chtěla... já je vždycky ráda vidím, a jsem ráda za to, jak to máme, protože když slyším ženský v práci, tak jsem opravdu vděčná za to, co je. Jedna má dítě v cizině, i s vnoučetem, další jsou rozvedený a děti jsou častěji u táty, máma je skoro nevidí.. takže jsem fakt ráda za to, co máme.*“ ([Miroslava](#))

5.7.5 Pocit lítosti

Lítost projevily pouze 2 matky ze všech dotazovaných. Uvedly, že jim chybí každodenní kontakt se svými dětmi.

Lítost ze ztráty každodenního kontaktu

„*Spíš jsem byla zvyklá, že když jsem přišla z práce, on taky, tak jsme si pokecali večer, jak bylo v práci, kdo má co v plánu na víkend a tak. To bylo pěkný no, to mi pořád trochu chybí popravdě.*“ ([Lenka](#))

„*Když holky přijedou na návštěvu, dáme si kafe, pokecáme co a jak. Chápeš, takový to holčičí tlachání (smích), to mi tu teď tak chybí.*“ ([Klára](#))

5.7.6 Pocit osamělosti

Polovina dotazovaných matek uvedla pocity osamění po odchodu jejich dětí z domova. Musím ale poznamenat, že žádná z nich neprožívala neustálý nebo nepřetržitý smutek. Tyto pocity se vyskytovaly občasně a spíše v některých situacích. Paní Klára uvedla, že pokud i její muž není doma, cítí se osamoceně.

„*Když třeba V. odjede někam na služebku, tak si připadám fakt sama.*“ ([Klára](#))

Dále paní Klára popsala, co prožívá, když je doma sama:

„No krom toho, že je pryč V., tak mi to připomíná to, že jsou i holky pryč a pak mě přepadává smutek, lítost... já nevím co ještě. Těžko se to popisuje. Jsou to takový krátkodobý depky bych řekla.“ [\(Klára\)](#)

Nutno podotknout, že dcery paní Kláry nejsou z domova pryč tak dlouhou dobu, jako děti jiných matek ve výzkumném souboru. Je tedy pochopitelné, že její pocity budou jinak intenzivní.

S pocitem samoty po odchodu svých dětí, se vyrovnávala i paní Marie: *„Brala jsem si tenkrát hodně přesčasů, protože I. se vrací domů normálně dýl než já z práce, a tak jsem nechtěla být sama doma, takže jsem si i brala pejska do práce, a byli jsme tam až do večera.“ [\(Marie\)](#)*

Na otázku, zdali Marii pomohlo vyhýbat se samotě, odpověděla: *„Jo asi jo, samotě – ale samotě doma! ... Protože - a to jsem taky chtěla říct, že já to tenkrát nějak přestala vnímat jako domov na chvíli.“ [\(Marie\)](#)*

Paní Jana prožívala také období častého osamocení, ale po určité době se situace zlepšila: *„... i přes to, že to občas bylo náročný a připadala jsem si často sama, když děti odešly, tak teď mám pocit, že začínám žít víc po svém a tak jako znovu (smích).“ [\(Jana\)](#)*

5.7.7 Pocit prázdnoty

Všechny matky, které po odchodu svých dětí zažívaly pocity osamělosti, hovořily zároveň o pocitech prázdnoty v tomto období. Prázdnotu jako takovou, popisovaly spíše jako formu domácí atmosféry. Konkrétní označení bylo nejčastěji *ticho* a *klid*.

„No, popravdě je to tu takový prázdnější teď, víc ticha, někdy až moc právě. Tak se snažím pořád něco dělat. Dokud je co dělat, tak je to dobrý!“ [\(Jana\)](#)

„Přijde mi to takový prázdnější teďko. Víš co, jsi zvyklá že tady potkáš denně 2 další bytosti (smích)... a teď jsme tu jenom já a V. a tak mi to nepřijde už tak živý tady.“ [\(Klára\)](#)

„Mně se ty pocity hrozně míchají. Víš, není to tak, že bych vyloženě trpěla, ale cítím občas takový prázdno nepříjemný.“ [\(Marie\)](#)

5.7.8 Stesk

Většina žen z výzkumného souboru uvedla časté pocity stesku po dětech v období jejich odchodu z domova a nějaký čas po něm. Např. paní Klára, jejíž mladší dcera B., je z domu pryč teprve rok, uvádí:

„No tak to víš, že to změna je teda... po obou holkách se mi stýská a jsem vždýcky hrozně ráda, když dorazí domů na návštěvu.“ ([Klára](#))

Některé respondentky potvrdily zlepšení situace po uplynutí určité doby, která se však lišila dle individuálního postoje ženy.

„... hrozně se mi po nich stejskalo ... Ale jo, už je to lepší asi.“ ([Monika](#))

Následující otázka zněla, jestli se paní Monika cítí lépe?

„Jo určitě jo. Už to není tak bolavý, jako ze začátku, to určitě.“ ([Monika](#))

5.8 SHRnutí VÝzkumnÉHO ŠETŘENÍ

Na základě provedených rozhovorů a získaných dat, jsem vyvodila 8 témat a 10 subtémat, která jsem podrobně popsala v předchozí části své práce. Cílem výzkumného šetření bylo přiblížit prožívání matek při odchodu dětí z domova. Z důvodu nízkého počtu zúčastněných respondentek a velké individuality mezi nimi, jsem se domnívala, že výsledky výzkumného šetření nelze generalizovat a při samotné realizaci výzkumu se mi tato domněnka potvrdila.

Více jak polovina témat se vyskytla u většiny respondentek, zároveň se na stejná témata objevovaly odlišné názory. Většina dotazovaných matek, si často našla pozitivní i negativní stránky daného tématu. Nyní se na základě předchozí části, pokusím odpovědět na svoji výzkumnou otázku: Jak prožívají matky odchod dětí z domova?

Většina respondentek se shodla na tom, že pro ně období odchodu svých dětí z domova, bylo často náročné. Tyto ženy prožívaly smutek a stesk po dětech, zároveň zažívaly potěšení a radost z toho, že jsou jejich děti samostatné, začínají žít vlastním životem a jsou šťastné.

Velká část respondentek se shodla v tom, že se jejich situace postupem času zlepšuje a ony prožívají a chápou celý proces více pozitivně. Tyto ženy také potvrdily, že mají nyní více volného času samy na sebe, na své partnery a volnočasové aktivity.

Většina respondentek se domnívá, že je jejich prožívání při odchodu dětí z domova velmi ovlivněno zvykem na dítě a na určitý režim chodu domácnosti, který se s odchodem dětí velmi změní. Matky se shodují, že je nutné jen přivyknout nové situaci a k tomu dle jejich výpovědí, potřebují určitý čas.

6 DISKUSE

K získání veškerých dat ve svém kvalitativním výzkumu, jsem použila polostrukturované rozhovory, jejichž strukturu i oblasti jsem stanovila předem. Jelikož jsem si tento způsob získávání dat zvolila především kvůli jeho flexibilitě, mohla jsem své otázky modifikovat na základě odpovědí respondentek. Tato flexibilita se pro mě stala nevýhodnou v momentě, kdy jsem potřebovala s respondentkou zůstat u určitého tématu, ale z důvodu jejího odvracení se, vznikl prostor pro otázku novou, nepřipravenou a spontánní, což mě - hlavně z počátku - odvádělo jiným směrem, než jsem chtěla a potřebovala.

Objevil se zde i opačný efekt, kdy jsem se snažila zůstat u svých předpřipravených otázek, abychom s dotazovanou nevystoupili z konceptu celého rozhovoru. To může způsobit jisté uzavření tématu, které by pro mne mohlo být podstatné. Často se mi dostalo odpovědi na otázku, aniž bych se na ní stihla zeptat. Samozřejmě jsem se znovu nedoptávala. Zároveň jsem se setkala s potřebou, vracet se k podstatné otázce, na kterou mi respondentka nedala odpověď. Musela jsem ji zformulovat jinak a užít ji ve vhodném okamžiku.

Jelikož takový výzkum provádím poprvé, vysvětluji si tyto nedostatky svoji nezkušeností, nervozitou nebo přílišnou snahou o dobrý výsledek. I když jsem se snažila klást otevřené otázky, je možné, že můj způsob doptávání mohl ovlivnit některé odpovědi respondentek. Pokud by tomu tak bylo, byl by samozřejmě ovlivněn i samotný výsledek výzkumného šetření.

Dalšími faktory, které limitovaly můj výzkum, byl omezený počet participantek a vzhledem k povaze šetření, tedy výsledky výzkumu nelze generalizovat.

I když byl můj výzkumný soubor málopočetný, některá témata se vyskytla u většiny dotazovaných, některá jen u jednotlivých žen. Domnívám se, že i kdyby byl výzkumný soubor početnější, výsledky výzkumu by se příliš nelišily, nýbrž šlo o popis prožívání konkrétními ženami a konkrétního období. Na druhou stranu si uvědomuji, že výsledky mého šetření mohly být ovlivněny vybraným vzorkem dotazovaných žen. Jelikož se jednalo o matky žijící většinou v maloměstech a většinou se středoškolským vzděláním, výsledky mohou být tímto jistě zkreslené - což je pouze moje domněnka, kterou nelze potvrdit bez kontrolní skupiny.

Výzkumů, které se zabývaly čistě jen prožíváním matek v tomto období, u nás není mnoho. Existuje řada výzkumů, týkající se tematiky úzce spjaté s mým bádáním, ale jejich zaměření se týká spíše konkrétní problematiky. Oproti ostatním výzkumům, výsledky mého bádání zachycují přímo aktuální prožívání žen v období odchodu potomků z domova. Tzn., že žádná z respondentek nemusela na toto období vzpomínat několik let nazpět. To by jistě velmi zkreslilo výsledky výzkumného šetření.

I když jsem se snažila zkoumat primárně prožívání matek, shledala jsem některé rozdíly v rodičovských postojích k osamostatňování se jejich dětí, se kterými přišli Kloep a Hendry (2010). Autoři uvedli 4 postoje, které rodiče zaujímají, když jejich děti opouští domov, ale z výsledků mého bádání vyplynuly pouze první 2 postoje popsané těmito autory. Myslím, že by se ale výsledek mohl změnit, pokud by byl můj výzkumný soubor rozšířen o větší množství participantek.

Celkově jsem mezi teoriemi různých autorů a vlastním výzkumným šetřením, neshledala příliš velké rozdíly. Plně se potvrdila Sullivanova teorie (2010), jež je uvedena v příslušné kapitole. Dále mi většina respondentek potvrdila svůj náhled na toto období, jako na ambivalentní fázi, kdy rodiče nemají již tolik povinností a závazků, ale zároveň pociťují osamělost, smutek a prázdnotu, tak jako to popsala např. Vágnerová (2007).

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala prožívání matek při odchodu dětí z domova. V části teoretické jsem se zabývala tématy, jako je rodina, její struktura, funkce a její rozpad. Dále jsem se zaměřila na téma odchodu dětí z domova, proces separace a na prožívání matek v období, kdy děti opouští svůj domov a své rodiče. Zaměřila jsem se na přiblížení negativního i pozitivního vnímání této velké změny v životě žen. Následně ve své práci uvádím téma dospělosti, což je zároveň poslední kapitolou teoretické části, mé práce. Konkrétně se zaměřuji na období střední dospělosti, tělesné i psychické změny u žen v tomto období a vnímání vlastní rodiny. Při tvorbě teoretické části jsem pracovala s domácí i zahraniční literaturou a články.

Druhá část práce - empirická, blíže popisuje mé výzkumné šetření, ve kterém se zaměřuji prakticky na prožívání matek při odchodu dětí z domova. V této praktické části jsem definovala 8 hlavních témat a 10 subtémat. Tato témata a podtémata jsem na základě kvalitativních rozhovorů s 6 respondentkami identifikovala. U většiny respondentek se objevila i většina témat, některá témata se však objevila jen u jednotlivých žen.

V popisu výsledků výzkumného šetření jsem rozepsala jednotlivá témata a subtémata, která se k nim úzce váží a vždy jsem se je snažila demonstrovat na ukázkách z provedených rozhovorů. Tento podrobný rozbor mi pomohl odpovědět na svoji výzkumnou otázku, kterou jsem chtěla přiblížit prožívání matek při odchodu dětí z domova. Vzhledem k povaze svého šetření, jsem se snažila výsledky negeneralizovat. Na závěr jsem v diskusi zmínila své limity týkající se samotného výzkumného šetření.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Bauman, Z. (1965). *Sociologie. Malá moderní encyklopedie*. Praha: Orbis.
- Bauman, Z. (2002). *Tekutá modernita*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta.
- Beaupré, P., Turcotte, P., & Milan, A. (2006). *When is junior moving out? Transitions from the parental home to independence*. [Kdy se junior odstěhuje? Přejchody z rodinného domova k nezávislosti]. Canadian Social Trends.
- Beyers, W., Goossens, L., Vansant, I., & Moors, E. (2003). *A structural model of autonomy in middle and late adolescence: Connectedness, separation, detachment, and agency*. Journal of youth and adolescence.
- Blos, P. (1962). *On adolescence: A psychoanalytic interpretation*. Simon and Schuster.
- Bosworth, H. B., Bastian, L. A., Kuchibhatla, M. N., Steffens, D. C., McBride, C. M., Skinner, C. S., ... & Siegler, I. C. (2001). *Depressive symptoms, menopausal status, and climacteric symptoms in women at midlife*. Psychosomatic Medicine.
- Čížková, J., Binarová, I., Holásková, K., Petrová, A., Plevová, I., & Pugnerová, M. (1999). *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- De Singly, F. (1999). *Sociologie současné rodiny*. (Přeložili Štech S. a Šašková L.). Praha: Portál.
- Freud, A. (1958). *Psychological study of the child*. Adolescence, 13, 255-278.
- Haimi, M., & Lerner, A. (2016). *The impact of parental separation and divorce on the health status of children, and the ways to improve it*. Journal of Clinical & Medical Genomics, 1-7.
- Hartl, P. & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 2., přeprac., aktualiz. vyd. Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 2005)
- Hoghugh, M. S., & Long, N. (2004). *Handbook of parenting: theory and research for practice*. 1. vyd. London: Sage
- Kagıtcıbası, C. (1996). *The autonomous-relational self*. European Psychologist, 1(3).

- Kloep, M., & Hendry, L. B. (2010). *Letting go or holding on? Parents' perceptions of their relationships with their children during emerging adulthood*. *British Journal of Developmental Psychology*, 28(4).
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing as.
- Matějček, Z. (2008). *Co děti nejvíce potřebují*. Praha. Portál. (Originál byl publikován v roce 1994)
- Matějček, Z., & Dytrych, Z. (2002). *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada.
- Matějček, Z., Dytrych, Z. (2002). *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vydání. Praha: Grada
- Matoušek, O. (1993). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Mlčák, Z. (1996). *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava: Repronis.
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2001). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 1995)
- Prunner, P., Miňhová, J., Kubířková, A. (1996). *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie pro učitele*. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). *Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being*. *American psychologist*, 55(1).
- Říčan, P. (2006). *Cesta životem: vývojová psychologie*. Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 1990)
- Sheriff, M., & Weatherall, A. (2009). *A feminist discourse analysis of popular-press accounts of postmaternity*. *Feminism & psychology*.
- Strašířkova, B. (2004). *V roli rodičů a prarodičů*. Praha: Karolinum.
- Sullivan, P. J., & Larson, R. W. (2010). *Connecting youth to high-resource adults: Lessons from effective youth programs*. *Journal of Adolescent Research*, 25(1).

Šimíčková-Čížková, J., Binarová, K., Holásková, K., Perová, A., Plevová, I., & Pugnerová, M. (2008). *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého.

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.

Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum.

Internetové zdroje:

Braun, Virginia A Clarke, Victoria. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative Research in Psychology* [online]. 3, 2, p. 77-101. ISSN 1478- 0887.

Dostupné z: http://eprints.uwe.ac.uk/11735/2/thematic_analysis_revised.

Práce studentů:

Krobová, B. L. (2011). *Prožívání rodičovské role, její aspekty a souvislosti*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

Nováková, J. (2010). *Proces osamostatňování mladých dospělých od původní rodiny*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

Šlahorová, L. (2010). *Způsoby výchovy v rodině*. Doctoral dissertation. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta v Brně.

Vávrová, A. (2008). *Syndrom opuštěného hnízda jako faktor ovlivňující život žen v současné společnosti*. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Polostrukturovaný rozhovor s paní Miroslavou
2. Polostrukturovaný rozhovor s paní Lenkou
3. Polostrukturovaný rozhovor s paní Monikou
4. Polostrukturovaný rozhovor s paní Janou
5. Polostrukturovaný rozhovor s paní Klárou
6. Polostrukturovaný rozhovor s paní Marií

Příloha č. 1 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Miroslavou

1. Kolik máte dětí?

2, syna a dceru

2. Jak dlouho žijí Vaše děti mimo domov?

Dva, tři roky asi. Ten odchod byl ale postupně jo, to nebylo že oba odešli najednou ze dne na den. Ale dcera šla hned jak jí bylo osmnáct a klukovi to trvalo dýl.

3. Vzpomenete si, jak jste se cítila, když se Vaše děti odstěhovaly z domova?

No... Těžce, ale vnímala jsem to tak, že musí odejít kvůli škole třeba, že ten odchod je nutnej.

V jakém slova smyslu „nutnej“?

Jako že bych nechtěla, abych měla děcka, co mi zůstanou na krku do třiceti (smích). Vim, že to tak má bejt, že mají vylétnět žejo. Takže jsem na jednu stranu byla ráda, že se trhnou, ale na druhou mi hodně chyběly. Často jsem se bála o ně, aby se jim ve městě něco nestalo, nebo aby se nedostaly do špatné party. Hlavně o dceru. Odešla dost brzo - a do Prahy, kvůli škole že jo... Často jsme to s manželem probírali a ten byl v klidu! (smích)

Na rozdíl od Vás? (smích)

No jo. Divila jsem se, že je pořád tak v klidu! Přitom jsem věděla, že to pro něj taky není jednoduchý jo. Ptal se pořád, kdy zase přijedou, jestli mi někdo nepsal, že se staví... asi se mu jako stýská, to jo. To mně taky, ale často na ně myslím, jestli jsou v pohodě a spíš se jako bojím.

Čeho se bojíte?

No jestli jsou v pořádku, jestli maj všechno co potřebujou a tak. Hlavně jestli se jim něco nestalo, třeba když se dlouho neozývají.

Spíše jste se tedy bála toho, že se dětem něco stane, nebo tam byl i jiný strach?

Asi jo no. Spíš jsem se bála toho... bála jsem se, aby všechno samy zvládly a aby jim nikdo třeba neublížil... Asi moc koukám na divoký filmy. (smích)

4. Jak se cítíte, když nejsou doma přítomny Vaše děti?

Teď už je to lepší, ale když odešly, tak jsem se o ně právě hodně bála. Syn ten bydlí nedaleko a taky je to kluk, tak to nebylo tak hrozný, ale o dceru jsem se bála, protože nebyla moc samostatná a byla taková uťápnutá, ale teď už je to lepší. Přijde mi, že se v Praze otrkala a že se o sebe umí líp postarat..

Jste tedy klidnější? Když je už samostatnější?

Jo, to asi určitě. Už nemam takovej strach o ní. Víím, že je šikovná, že si umí spoustu věcí už zařídit... Takže vždycky když mi volá, že se jí něco podařilo, tak mam radost z ní vždycky. Třeba když má nějakou zkoušku, tak na ní celej den myslím, no dokud se mi prostě neozve, že má nebo nemá. Pak mi spadne kámen ze srdce, když se zadaří! (smích)

5. Jak vypadal Váš běžný den, když byly děti doma a jak vypadá dnes?

Změnil odchod dětí z domova vaší každodenní náplň dne?

Ani ne... Vlastně jo! (smích) např. už nemusím ráno připravovat snídaně, péče o domácnost už taky není, co bejvala. Teď to trochu flákám no... Už tolik nevařím. To pro mě byla vlastně taky velká změna. Naučit se vařit jenom pro dva. Nebo nakupovat! Trvalo mi to dlouho, než jsem se naučila nakupovat miň věci, potravin a tak...

Takže jste musela upravit některé návyky - co se týče chodu domácnosti?

Určitě. A nejenom to žejo, to jsou takový detaily jo, maličkosti, který vám změní hodně věcí ale. Ubyla mi práce hlavně, když děti odešly. Hlavně ta péče o ně ubyla, což mi chybělo, protože jsem to dělala ráda.

Dnes už Vám to nechybí?

Ani ne. Přijde mi, že jsem si už docela zvykla na ten prázdný dům.

Mohla byste mi přiblížit, co přesně myslíte tím „prázdným domem“?

Klid a ticho. (smích) – myslím tím, že když přijdete z práce a chcete mít klid, tak víte, že ho doma budete mít, jo... najednou můžete počítat s tím, že si odpočinete – a kdy chcete! (smích)

6. Jak často se vídáte se svými dětmi?

Minimálně jednou týdně určitě... a každý přijede, kdy se mu to hodí, málokdy jsme ale doma všichni naráz.

Vídáte se dohromady jen doma?

Ne ne ne... S dcerou chodíme třeba nakupovat, nebo jen na oběd a na kafe. Vždycky zavolá, že má volné opoledne třeba, že bych mohla přijet za ní, tak když mi to v práci vyjde, tak to se vidíme takhle no. A kluk spíš dojíždí k nám no. Ne tak často, někdy jednou za 14 dní, někdy se vrátím z práce a sedí v obýváku – dělá překvápko! (smích) Společně dohromady jsme u nás snad jen na Vánoce a možná na nějaký narozeniny? Asi tak nějak no...

Chtěla byste se vídat se svými dětmi častěji?

Jestli bych chtěla... já je vždycky ráda vidím, a jsem ráda za to, jak to máme, protože když slyším ženský v práci, tak jsem opravdu vděčná za to, co je. Jedna má dítě v cizině, i s vnoučetem, další jsou rozvedení a děti jsou častěji u táty, máma je skoro nevidí.. takže jsem fakt ráda za to, co máme.

7. Které obecní změny po odchodu svých dětí z domova vnímáte? (v partnerství, v práci, ve volném čase...)

Tak určitě máme s manželem víc času na sebe, je to takový uvolněnější. Jinak se nám ve vztahu nic moc nezměnilo a to vnímám určitě kladně. Začali jsme vlastně s manželem jezdit na dovolený! Ted' ty poslední 2 roky dost cestujeme a to si oba užíváme teda. A v práci... v práci je to asi pořád stejný. Žádná změna.

A ve volném čase? Je něco co se změnilo?

Asi ne ani. Ve volném čase chodím na zahradu pracovat, to jsem dělala i s dětma i ted', někdy večer chodím s kamarádkou plavat, to je fakt, že ted' chodíme konečně pravidelně, tak jednou za 14 dní. Jo! A vlastně chodím poslední půl rok na angličtinu! (smích)

Učíte se cizí jazyk! ...A to jste se rozhodla před půl rokem jen tak? Nebo jak to přišlo?

Ne ne, jen tak ne. Já už to plánovala pěkně dlouho – dokonce jsem si to už 2x dala jako novoroční předsevzetí, který nevyšlo no. (smích)

Ale pokaždý když někam jedem na dovču s manželem, tak si neobjednám pomalu ani v restauraci jídlo jo... Já se za mlada učila jen rusky a to už si teda moc nepamatuju a tak jsem začala teď s tou ájinou, protože tak se mluví skoro všude. A když teď je víc času... proč toho nevyužít žejo? (smích)

Určitě!

- 8. Ráda bych se teď zeptala, jaký byl Váš nejsilnější okamžik, jak v pozitivním slova smyslu, tak v negativním slova smyslu, který se váže k odchodu dětí z domova.**

Nevím, jestli to je negativní, nebo pozitivní, ale velmi silný okamžik pro mě byl, když se děti stěhovaly, jako že si doslova odvážely věci ze svých pokojů do jiného bytu...

Tušíte proč právě toto?

No já myslím, že mi tenkrát právě došlo, že už nejde jenom o to, že někde třeba přespí a další den se vrátí domů, ale odešly, už opravdu jo... i se svými věcmi, aby mohly žít někde jinde. A i když jsem věděla, že se zase brzy uvidíme, tak bylo zvláštní vidět tohleto.. to, jak odjíždí se vším všudy.

Jak „zvláštní“?

Takový smutný... pamatuji se, že se mi chtělo i brečet!

A to je ten moment, co pro Vás byl silný?

Jojo, určitě... a asi i to bylo podstatný, protože jsem si uvědomila, že to je jako ten moment, kdy bych měla asi udělat nějakou tlustou čáru – jako nějak se odříznout. Protože jak mi bylo smutno z toho, tak jsem si říkala pak, že to není asi dobrý, se tak užírat, kvůli něčemu co je nejspíš prostě normální! A když jsem si to přehrávala v hlavě, tak jsem si uvědomila, že to nepříjemný a smutný je možná jenom to, že jsem byla zvyklá žít s nima, že to je takový odtrhnutí něčeho vlastního jo... věděla jsem, že to je nejspíš přirozený, tyhle pocity. A teď je to dobrý už. Teď už to takhle nemám.

- 9. Je něco, co byste chtěla doplnit k tomuto tématu? Něco co je pro Vás podstatné, důležité?**

Asi jen to, že tuhle zkušenost považuju za dost cennou lekci.

Přiblížíte mi to nějak prosím?

Byla to pro mě tenkrát dost velká změna v životě. A určitou dobu jsem si na to musela zvykat a ne vždycky to bylo lehký no.

Jasně, rozumím.

A takhle je to vše?

Pokud nechcete něco doplnit...?

Takhle to je za mě všechno.

V tom případě, Vám moc děkuji!

Příloha č. 2 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Lenkou

1. Kolik máte dětí?

1 syna

2. Jak dlouho žije Váš syn mimo domov?

O. žije sám už... to bude 2, 3,... v září to budou 3 roky už. Jo, 3 roky je pryč.

3. Vzpomenete si, jak jste se cítila, když se Váš syn odstěhoval z domova?

Já si vzpomínám, že jsem se docela těšila, až bude žít jinde. (smích)

Těšila jste se? Z jakých důvodů jste se těšila?

Ono né že bych se těšila, že O. odejde, ale spíš jsem mu to už přála, protože byli s tátou pořád jak na ostří nože. Pořád se hádají, chvíli nemá člověk klid.

Proč se hádají?

Ale... vždycky kvůli nějaký hlouposti! O. něco neuklidí, nebo špatně zaparkuje... manžel si umí vždycky najít něco, co je špatně.

Takže pokud tomu dobře rozumím, těšila jste se tedy, až ty hádky skončí, ne až odejde O. ...

Přesně. Že bude mít člověk konečně klid. O. vždycky hrozně ráda vidím, ale je lepší, že si žije už po svém.

4. Jak se tedy cítíte teď, když O. doma už není?

Dobry. Já myslím, že dobře. Určitě. Vím, že O. je spokojený a to mě těší. Táta občas brblá, ale tak to by nebyl on. Člověk to musí umět vypustit (smích).

5. Jak vypadal Váš běžný den, když byl Váš syn doma a jak vypadá dnes?

Změnil jeho odchod z domova vaši každodenní náplň dne?

No tak když byl O. doma ještě... já nevím no, on byl vždycky docela soběstačnej, takovej samostatnej, takže všechno bylo takový v pohodě. Určitě tenkrát jsem třeba vařila pro 3 o víkendech, takový ty domácí práce jsem dělala pro tři lidi, teď pro dva, tak to není takovej rozdíl. Spíš jsem byla zvyklá, že když jsem přišla

z práce, on taky, tak jsme si pokecali večer, jak bylo v práci, kdo má co v plánu na víkend a tak. To bylo pěkný no, to mi pořád trochu chybí popravdě.

6. A jak často se s O. vídáte? Máte možnost si někdy takhle popovídat, i když doma už není?

Jo, to jo. Vidíme se tak jednou za 14 dní a vždycky je to fajn.

7. Které obecní změny po odchodu svého syna z domova vnímáte? (v partnerství, v práci, ve volném čase...)

No... tak v partnerství se nám docela změnilo to - manžel jak štěkal na O., tak teď štěká na mě (smích). Ale ne, není to tak zlý, občas nemá den, ale já vim, že se mu něco třeba nepodařilo a tak si to takhle vylejvá. V práci je to fajn, tam mě to baví. Já učím na 1. stupni a teď, poslední rok mám jen půl úvazek, takže mám více času sama pro sebe.

A co děláte ve svém volném čase?

Ve volném čase? ... jezdíme s manželem na zahrádku. To máme nedaleko pronajatej kus pozemku, tak tam mám pár záhonů, nějaké stromky a máme tam pohodu celkem, tak tam to máme oba moc rádi a pak taky chodíme často někam s přáteli, na výlety, někam na vínko posedět... na kolo.

8. Jaký byl Váš nejsilnější okamžik, jak v pozitivním slova smyslu, tak v negativním slova smyslu, který se váže k odchodu dětí z domova.

Nejsilnější okamžik... asi to, když O. přišel, že odejde bydlet k A., což je jeho přítelkyně.

Tušíte, proč zrovna tohle pro Vás bylo silné?

Ne ne. Je to zvláštní, tenkrát jsem si tak nějak uvědomovala, že to prostě jednou přijde. Jako čekala jsem to, bych řekla. Nebo neřekla bych, že mě to tak překvapí. Tenkrát mě to úplně vykojilo.

I když jste se cítila připravená a tak nějak jste to čekala...

Jo právě! To mě právě překvapilo asi nejvíc, jak mě to překvapilo (smích)!

A jaké to pro Vás bylo, ta informace?

(smích) ... taková trochu studená sprcha. Možná šok? Ale vstřebala jsem to, docela rychle.

Jak? Vzpomenete si?

No, musela jsem se z toho vyspat (smích). To mi opravdu pomáhá. Vyspat se z nějaké novinky. Člověk pak líp uvažuje, když má v klidu hlavu.

A jak jste potom uvažovala?

Došlo mi, že to sestěhování je vlastně dobrý nápad. Došlo mi, co se tak asi změní a navíc... věděla jsem, že se O. bude mít dobře, což mi tu situaci hodně, ale hodně ulehčilo.

A jak jste to věděla... že se bude mít dobře?

No jednoduše jsem věděla, že ty hádky s tátou skončí už konečně. A taky jsem byla ráda, že se O. vztah s A. takhle posunul. Jsou spolu už dlouho a trochu jsem se popravdě bála, jestli se bude ještě něco dít, nebo ne.. (smích). A. je dobrá holka a on je s ní šťastnej, takže já jsem ráda za ně.

9. Je něco, co byste chtěla doplnit k tomuto tématu? Něco co je pro Vás podstatné, důležité?

Asi ne. Nic mě nenapadá, jestli se nechceš na něco zeptat ještě ty...

Mně to prozatím asi stačí, ale pro Vás je to prostor, kdyby Vás ještě něco napadlo.

Jestli ti to tak stačí... asi nemám co dodat.

Dobře. Stačí. Moc díky!

Příloha č. 3 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Monikou

1. Kolik máte dětí?

2

2. Jak dlouho žijí Vaše děti mimo domov?

No.. Z. tak rok a půl, a M. 3 roky.

3. Vzpomenete si, jak jste se cítila, když se Vaše děti odstěhovaly z domova?

No, vzpomínám si, že to nebylo úplně jednoduchý pro mě... Jasně že jsem je musela nechat, aby se osamostatnily a svým způsobem jsem to tak chtěla. Říkala jsem si, že takhle je to správně, ale nebylo to pro mě vůbec jednoduchý teda. Vlastně, když odešla M., tak to bylo takový, že toho Z. jsem měla doma jo, ale bylo to těžký... Vlastně já jsem v tu dobu byla hodně často nemocná...

Nemocná? Mohla byste to nějak přiblížit?

No, začala mě často třeba bolet hlava. Já teda mám problémy s migrénou odjakživa, ale tenkrát to bylo opravdu častější. Nebylo mi celkově dobře, začala jsem k tomu mít návaly až pocity na omdlení. Často jsem dokonce musela i volat do práce, že nemůžu přijít, protože mi bylo opravdu zle. A tak nějak jsem si to teda spojila s tím obdobím, protože to v tom období právě přišlo. No a, když vlastně pak odešel i Z., ten šel bydlet s jedním kamarádem tenkrát... a tam už jsem si tak jistá nebyla, že to zvládne, peníze a tak. M. přecejenom odešla se svým P. - to je snoubenec M, tak jsem věděla, že oni se o sebe nějak postarají. Ale ten Z., ten měl furt takový pochybný kamarády, tak jsem se bála, kam se jako dostane a jak to bude zvládat. Já se o něj pochopitelně starala. Jela jsem mu třeba vyprat, vyžehlit... Vlastně dodneška mu vozím jídlo, když k němu jedu...(smích), ale tak já to pro něj dělám ráda, když vím, že mu to nějak pomůže.

Takže jestli tomu dobře rozumím, měla jste obavy o děti, o syna asi větší? A myslíte si, že se ty strachy projevovaly nějakým onemocněním? Migrénou, nevolnostmi nebo pocity na omdlení... Ale když si vzpomenete na to období,

kdy děti odcházely – pamatujete si, jak jste se cítila? Byl to tedy nějaký smutek, jak říkáte, nebo tam bylo i něco jiného?

No, tak kdybych to měla popsat, tak to byl převážně ten... byl to převážně jako smutek asi. Samozřejmě, že když přijeli, tak jsem z toho byla šťastná, tak to byla radost, nebyl to jenom smutek – jakože pořád - ale hrozně se mi po nich stejskalo a pak tam byly taky obavy, jestli všechno dobře zvládají. Do dneška jsem si na to nezvykla ještě. Tak přeci jenom ten rok, 2 roky, není tak dlouhá doba... Nebylo mi z toho dobře. Ale tak nějak víte, že tohle musí bejt.... (odmlčení) ... Ale jo, už je to lepší asi.

Cítíte se lépe?

Jo určitě jo. Už to není tak bolavý, jako ze začátku, to určitě.

4. Jak se tedy cítíte teď, když nejsou doma přítomny Vaše děti?

No, teďko už to беру tak, že už si žiji svůj život. Jak jsem říkala. Když mají přijet, tak se na ně těším a když odjedou, tak se na ně zase těším a беру to tak, že zase přijedou. (smích) Ale celkově to беру dobře, jako já nemám pocit, že bych teď jakkoliv trpěla, to vůbec ne. Bývalo mi po nich smutno, komu by nebylo, teď už ale nějak neteskním, jen se na ně těším a jsem schopná normálně fungovat už.

Máte pocit, že jste nebyla schopná fungovat?

Víte co, když jste třikrát do měsíce vykojejená nějakou nemocí nebo nějakou takovou nepříjemností, která vás nenechá vstát z postele, tak moc fungovat nemůžete....

A co se stalo, že teď zase normálně fungujete?

Já nevím, asi čas to upravil. Asi je to nejspíš časem, protože... možná i zvyk to byl vlastně. Postupně se to zlepšovalo, i ty moje častý nemoci. Celkově si myslím, že jsem si musela jako odvyknout a hlavně si připustit, že jsou děti prostě pryč. Už to nebude tak jako to bylo...

A jak to bylo?

**5. Jak vypadal Váš běžný den, když byly děti doma a jak vypadá dnes?
Změnil odchod dětí z domova vaší každodenní náplň dne?**

No tak dřív, když byly obě děti doma, tak to jsem se samozřejmě starala.. to teď už konečně dělat nemusím, to všechno. Vařit, prát, žehlit, uklízet. Dřív to bylo takový, hektický všechno od rána do večera (smích). Teď si můžu uklízet jednou za 14 dní a vařit si co chci, aniž by se někdo poškleboval (smích). No a mám teď více času, což jako často považuju za příjemnou změnu.

6. Které obecní změny po odchodu svých dětí z domova vnímáte? (v partnerství, v práci, ve volném čase...)

Tak v partnerství se nám toho moc nezměnilo. Máme víc času na sebe, ale co se u mě změnilo, mám teď víc času i na svoje rodiče, což jsem ráda. A to vlastně vyplňuje i ten volný čas, který trávím teď hodně u našich, protože mamka je nemocná, tak jsem hodně s ní, abych pomohla tátovi a tak nějak to u nich vždycky pofackovala, uklidila, uvařila...

Takže se teď vídáte více se svými rodiči a staráte se o ně. A je něco co děláte vyloženě sama pro sebe, nějaké volnočasové aktivity, relax atd.?

Hrajeme volejbal, s holkama z práce chodíme hrát do místní sokolovny. To mě baví, občas nějaký sport s partou kamarádů.

7. Jak často se vídáte se svými dětmi?

Tak jednou za 14 dní asi?... je to ale pokaždé jinak.

8. Jaký byl Váš nejsilnější okamžik, jak v pozitivním slova smyslu, tak v negativním slova smyslu, který se váže k odchodu dětí z domova.

Tyjo, tak asi negativní byly ty migrény, to jak mi bylo mizerně. Vždycky se to spustilo po tom, když jsem si uvědomila, že už jsou děti pryč a že už prostě pryč budou pořád. A pozitivní, to vnímám víc až teď, takže to vám asi nepovím teďko. Určitě oceňuju víc toho času, to se hodí, to je příjemný.

9. Dobře, a je něco, co byste chtěla doplnit k tomuto tématu? Něco co je pro

Vás podstatné, důležité?

Zatím nic... nic mě nenapadá

Dobře, moc Vám děkuju!

Příloha č. 4 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Janou

1. Kolik máte dětí?

3

2. Jak dlouho žijí Vaše děti mimo domov?

Tak nejstarší M., ta už je odsud 3 roky pryč, H. ten 2 roky a nejmladší Š. je už 3. rokem na škole v Anglii.

3. Vzpomenete si, jak jste se cítila, když se Vaše děti odstěhovaly z domova?

Jé, no... tak já začnu od nejstaršího zase.

Dobře.

Tak M. se odstěhovala zhruba před třema třema rokama, tehdy ještě ke svému příteli... dneska už jsou manželé - a tenkrát jsem nestihla na to vůbec jako zareagovat, že se stěhuje, protože to přišlo tolik změn najednou (smích)! Š. přišel s tím, že je přijatý na univerzitu do Brightonu – my tenkrát ani nevěděli, že potají dělal nějaké přijímačky jo, takže jedno překvapení, a asi týden po něm přišla M. s tím, že se stěhuje ke svému, dnes už manželovi, protože čekají rodinu. ... Takže mně odešly dvě děcka najednou a ten prostřední odešel asi rok po nich. Ten odešel do bytu, aby ho měl blíž škole i práci.

4. A jaké to bylo, když Vám tedy dvě děti najednou vyletěly, během takové chvílky a poměrně za krátkou dobu i prostřední syn?

No u těch dvou jsem se nestihla ani nadechnout (smích)! Samozřejmě jsme se s manželem těšili na první vnouče, takže se vše točilo kolem toho jo... snažila jsem se M. se vším pomáhat, byla chudinka taková vyplašená často, do toho se brali, takže další plánování. No a Š. je v té Anglii, často si voláme přes Skype a píšem si... našel si tam slečnu, ... práci taky, tak vypadá, že je spokojenej - takže my jsme taky. A s H. se vidáme docela často. Občas nám jezdí vypomáhat na barák, když má volnej vikend no.

A dokázala byste říci, jak se cítíte teď, když nejsou doma přítomny Vaše děti?

Ted'ko mám na všechno spoustu času popravdě. Snažím se s tím nějak sžít pořád.

A jak to děláte?

No, popravdě je to tu takový prázdnější teď, víc ticha, někdy až moc právě. Tak se snažím pořád něco dělat. Dokud je co dělat, tak je to dobrý!

A když není co dělat?

Tak to už tak dobrý není (smích)! Né, tak samozřejmě, že tenhle rok není úplně jednoduchý pro nás. Zvykáme si na to všechno.

Na co všechno si zvykáte?

Hlavně na ten prázdněj barák. Je to zvláštní, jak tady bylo vždycky plno a dneska ticho a klid.

5. Říkáte, bývalo tady vždycky plno... Jak to tedy vypadalo, když byly děti doma? Jak vypadal Váš běžný den a jak vypadá dnes? Dokázala byste mi to popsat?

Jak to vypadalo...pořád tady někdo byl. To je asi hlavní změna. Ted' přijdu domu z práce a nikdo tu není. Dřív jsem přišla na zahrádku a kluci byli v dílně, něco si spravovali na kolech třeba, pomohli mi posekat zahradu a tak. Nebo jsme o víkendech s M. dohromady vařili oběd. To bylo takový hezký. Ted' to člověk dělá sám, nebo jako mužskej mi pomůže, ale občas se zasteskne prostě.

6. A vídáte se se svými dětmi?

Jojo, to víte, že se vídáme! S někým častěji... ale Š. třeba vidím tak 2x, 3x do roka. Dvakrát jsme za ním byli taky! A na Vánoce přiletí... snad teda. No a s M. se vídáme hodně, třeba i třikrát do týdne, nebydlí daleko a často hlídám malýho.

A H. Vám tedy jezdit pomáhat na zahradu, jste říkala...

Nojo, s tím s vidím tak jednou do toho týdne, jednou za 14 dní někdy. To záleží.

7. Ted' bych se Vás chtěla zeptat, které obecní změny po odchodu svých dětí z domova vnímáte? (v partnerství, v práci, ve volném čase...)

Tak v partnerství... fuuu, no to je teď docela jiný. Je to teď asi lepší, takový zase o nás.

Zase o Vás?

No jo. Večer si otevřeme víno, pustíme si film, nebo hrajeme šachy. Taky se teď více vídáme s přáteli, kteří mají podobně staré děcka. Jezdíme společně do hor a na výlety. No... takže tak.

Takže nastala nějaká změna i ve Vašem volném čase?

No my jsme takhle jezdili vždycky, akorát teď jezdíme bez dětí, a vlastně asi i častěji. Je pravda, že je to teď jiné, jak tam děcka nejsou...

V čem je to jiné?

No, když byly děti malé, tak je člověk zaháněl v devět do postele, dohlížel, jestli si vyčistily zuby a tak. Když už byly starší, tak kluci měli tendence zkoušet různé experimenty např. s dělbuchama... nebo co to tahali pořád, později k tomu přibýly první zkušenosti s alkoholem a to jsem zase často nemohla usnout (smích). Strachovala jsem se, jestli se vrátí v pořádku domů, z nějakých akcí a tak. Teď se člověk zase stará jenom sám o sebe (smích). Takže v tom je to celé jednodušší teď.

Jasně, rozumím... a co práce? v zaměstnání vnímáte nějaké změny?

Né, to ne. Alespoň o ničem teda nevím.

- 8. Dobře. Teď na Vás mám předposlední otázku. Vybavíte si nějaký opravdu silný okamžik, jak v pozitivním slova smyslu, tak v negativním slova smyslu, který se váže k odchodu dětí z domova.**

Hm... No asi to, jak jsem říkala, jak si uvědomíte, že ten dům je už prázdný. Zvlášť ze začátku mě přepadávaly často smutky, když jsem po práci doma nikoho nenašla, a to jste přišla jako s dobrou náladou, veselá, žádná špatná nálada, nic... no a přijdete domu a najednou to na vás padne...

A můžete popsat blíže, co na Vás padlo?

No smutek hlavně. Doma nebyl nikdo, koho bych se zeptala, jak se měl celý den, nebo i co si dá k večeři třeba... To jsem taky zjistila, že mi chybí to, že už nejsem potřebná tak jako jsem byla právě... nebo to jsem možná řekla blbě, ale rozumíte.

Myslím, že rozumím, co myslíte.

Jako né, že bych byla ta ženská, co ráda podstrojuje, nebo dělá někomu hospodyně, ale opravdu mi často chybělo to, že když uvaříte dobré jídlo, tak Vám ho nikdo nepochválí – a to kluci vždycky měli rádi, pořádný jídlo o víkendu.. to mi vždycky pochválili, přidali si... a takový drobnosti prostě. Je toho víc.

Takže takové detaily, které se u Vás v rodině a v domácnosti objevovaly, ty Vám chybí?

Jo, přesně... ale myslím, že je to spíš o zvyku jo. Protože teď už mi to tolik nechybí jako před půl rokem třeba.

9. Děkuju za upřesnění, a teď bych se zeptala, jestli je něco, co byste chtěla doplnit k tomuto tématu? Něco co je pro Vás podstatné, důležité?

Asi bych ještě dodala, že i přes to, že to občas bylo náročný a připadala jsem si často sama, když děti odešly, tak teď mám pocit, že začínám žít víc po svém a tak jako znovu (smích)... Aby to celé nevyznělo, že jsem nějak trpěla (smích)! Myslím, že si teď budujeme zase trochu jiný život s manželem a třeba to, že jsme prarodiči, si hrozně moc užíváme. Takže to jsem chtěla jen doplnit, že ta změna byla veliká a občas to bylo dost náročný, ale každý si tím projde, kdo má děti, a má to tak být. Takže tak.

Děkuju za doplnění! ...a je to takhle všechno? Nic už nechcete doplnit k jakékoli otázce třeba?

Myslím, že je to vše.

Tak Vám moc děkuju!

Příloha č. 5 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Klárou

1. Kolik máš dětí?

Mám 2 dcery.

2. Jak dlouho žijí Tvoje dcery mimo domov?

Tak ta starší je pryč necelé tři roky a mladší B. je pryč rok, rok a něco...

3. Vzpomeneš si, jak jsi se cítila, když se holky odstěhovaly z domova?

No určitě, je to docela nedávno... T. odjela na Erasmus a tím to celé začalo. Byla rok ve Španělsku, a když se vrátila, tak více méně šla už rovnou do bytu do Prahy. Nebo jako doma se ohřála asi 2 měsíce. A to, že odjela studovat na rok pryč, to už pro mě byla taková předpříprava...

Můžeš to nějak přiblížit?

Víš co, už tehdy jsem věděla, že se trhla... byla hrozně spokojená v té škole, v cizině vůbec, to bylo její. Takže to mi už došlo, že když okusí žít na vlastní pěst, tak v tom bude doma pak pokračovat (smích). Ale byla jsem s tím v pohodě. Jsem ráda, že vycestovala... hrozně tam vyrostla. Je vidět, že si spoustu věcí musela zařídit... a prostě tam docela dospěla myslím.

A B.? jak jsi to měla s ní?

B., ta šla poměrně nedávno... ta si našla někdy z jara, už minulý jaro teda myslím, nějaký spolubydlení v Plzni. A to mi přijde, že jsem jí tak trochu popostrčila já...

Jak to myslíš teď?

Už jsme si dost často lezli krkem a ona tím občas vyhrožovala, že odejde. Asi jsem jí už moc prudila. Ale asi je to lepší. Byli jsme na sebe jak vosy občas.

4. A jak se cítíš, když už nejsou doma holky?

Jestli je mi smutno?

Nene, to se ptám obecně... jak se cítíš teď, když nastala tahle změna. To, že žijí jinde.

No tak to víš, že to změna je teda... po obou holkách se mi stýská a jsem vždycky hrozně ráda, když dorazí domů na návštěvu. Je to teď hodně jiný bez nich.

Jak je to jiný?

Přijde mi to takový prázdnější teďko. Víš co, jsi zvyklá že tady potkáš denně 2 další bytosti (smích)... a teď jsme tu jenom já a V. a tak mi to nepřijde už tak živý tady.

A postrádáš to nějak?

Jasně, někdy určitě. Když třeba V. odjede někam na služebku, tak si připadám fakt sama. Ale je dobře, že to tak je... Má to takhle být. Na to si budu muset zvyknout. Jsem vlastně moc ráda, že holky dospěly a postarají se o sebe. Vlastně je to naše vizitka (smích).

5. Jak často se teď s holkama vídáš?

No jednou za 14 dní určitě jo. Jezdí sem za námi díky bohu docela často. Někdy já za nima... tak různě. Dokonce teď pojedem na společnou dovču, tak to se moc těšíme! ...Jinak jo, s B. se asi vidím častěji než s T., ale tak nějak se vždycky vidíme, když to jde.

6. Prosím, zkus mi teď popsat, jak vypadal Tvůj běžný den, když byly holky ještě doma a jak vypadá dneska? Změnil jejich odchod z domova tvoji každodenní náplň dne?

Tyjo. Tak když holky byly ještě doma, to bylo tak.. že ráno jsme se potkali... všichni většinou, pak si šel každý po svým a večer jsme se zase všichni viděli, řekli jsme si jak bylo, dali si společnou večeři třeba. Nebo myslíš jako když byly holky malý?

Ne ne ne... říkej co Tě vůbec napadne k té otázce! Klidně jak to bylo před 3 lety, nebo jak byly holky mladší. Chci zachytit tu změnu, ten přelom z doby, kdy holky byly doma a téhle doby, kdy žijí samy už.

Jo, dobře. Tak když byly děti menší, tak to jsme byli jako ostatní rodiny, hodně pospolu. Výlety, v zimě lyže, v létě k moři třeba.. jezdili jsme k babičkám. No a ten denní režim?... ráno jsem se buď já, nebo V. o holky postarali, šly do školy,

pak měly nějaké kroužky taky... a večer jsme se vždycky viděli. Takže my jsme byli opravdu zvyklí spolu být víceméně dennodenně.

A dnes? Jak to vidíš dneska? Jak prožíváš dny, kdy už doma nejsou?

No, ráno vstanu, jdu do práce, a když se vrátím, jdu se projít se psem, něco uklidím, uvařím nějakou večeři, přečtu si noviny a pak je většinou konec dne a jdem spát.

7. Dobře, díky.... A dokázala bys mi říci, které obecní změny po odchodu svých dětí z domova tedy vnímáš? (v partnerství, v práci, ve volném čase...)

Tak změna největší je právě ta, že tu holky už nejsou! A s nima odešly další věci, jako ta starost o někoho blízkého, teď myslím opravdu jako péči. Co se týče mého manželství, tak to jsem spokojená... když je V. doma teda, a ne někde na cestách, to se často cítím fakt sama, jak jsem říkala...

A co přátelé nebo tvoji kolegové?

Jo, to my si chodíme občas sednout někam. Buď s holkama z práce, nebo ze školy ještě, ale je pro mě podstatný, abych nebyla doma sama, to nemám ráda.

A můžeš mi popsat, co prožíváš, když jsi doma sama?

No krom toho, že je pryč V., tak mi to připomíná to, že jsou i holky pryč a pak mě přepadává smutek, lítost... já nevím co ještě. Těžko se to popisuje. Jsou to takový krátkodobý depky bych řekla.

A je něco, co tě z toho dostává? Víš, co ti na takovou depku pomůže?

No pomáhá mi, když jdu třeba ven s pejskem našim, nebo když se vyspím z toho. Nebo taky třeba sklenka vína večer (smích)... ta mi teda spíš pomůže usnout (smích). Ale nejvíc mi prostě pomáhá, když je tu mám. Když holky přijedou na návštěvu, dáme si kafe, pokecáme co a jak. Chápeš, takový to holčičí tlachání (smích), to mi tu teď tak chybí.

Chtěla by ses tedy s holkama vídat častěji? Máš je tady málo myslíš?

To víš že bych chtěla... ale je mi to něco platný? Já si na to prostě musím zvyknout! ... a navíc, holky jsou takhle spokojený myslím. Je důležitý, aby už bydlely samy. S tím se musíme všechny vyrovnat. Všechny mámy musí.

- 8. Vzpomeneš si, jaký byl tvůj nejsilnější okamžik, jak v pozitivním slova smyslu, tak v negativním slova smyslu, který se váže k odchodu dětí z domova?**

Nejsilnější okamžik.... Hmm, asi právě ty momenty, kdy jsem doma úplně sama. A tu samotu si tím uvědomuju a vlastně si jí tím i potvrzuju. To je pro mě hodně silný. Jako myslím emočně - je to náročný. Víš co, ono se tohle těžko popisuje...

Já vím, že to není lehké popsat, ale jde ti to dobře! Kdyby ti bylo cokoliv, na co se ptám nějak nepříjemné, tak mi to řekni... jak jsem říkala před naším rozhovorem. Nechci, aby ti to bylo nějak nepříjemné. Víím, že může být celé tohle téma dost citlivé. Takže mě kdykoliv můžeš stopnout jo?

Jasně. V pohodě. Já spíš těžko hledám slova, co by tohle popsaly, nějak srozumitelně teda.

- 9. Rozumím. A zeptám se ještě: jestli je něco, co bys ráda doplnila k tomuhle tématu? Něco co je pro tebe podstatné, důležité? Nebo i k ostatním otázkám... cokoliv tě napadne ještě!**

A to už je všechno takhle? Já asi nemám, co bych k tomu teď dodala. Nebo jako, všechno podstatné asi padlo už.

Tak v tom případě moc díky za rozhovor!

Příloha č. 6 – Polostrukturovaný rozhovor s paní Marií

1. Kolik máš dětí?

Dvě. Kluka a holku.

2. Jak dlouho žijí tvoje děti mimo domov?

D. už bydlí sám skoro 3 roky a K. se stěhovala přesně o minulých prázdninách, takže už to je rok.

3. Vzpomeneš si, jak ses cítila, když se děti odstěhovaly z domova?

No... tak to mi dej chvilku, ať si to utřídím drobet.

Hale v pohodě úplně, máš času, kolik potřebuješ!

... Tak vzpomínám si u D., že jsem to nějak extra neprožívala. Když nám tu oznámil, že jde se spolužákama na byt, tak jsem si říkala, že se stejně vrátí po pár měsících, až mu dojdou peníze a zjistí, že to tak jednoduchý nebude (smích). Ale ono ne! On si našel vlastně tenkrát hned brigádu ke škole a asi půl roku na to, dostal i lepší místo, takže opravdu zůstal žít v Praze už... Pak se sestěhovali s přítelkyní, takže teď už si nemyslím, že by se někdy ještě vrátil (smích). ... teď se trochu stydím, že jsme ho tak podceňovali...

Asi vás tedy pěkně překvapil ne, když jste nečekali, že bude samostatný?

No překvapil nás dost právě! Ale víš co, vždyť ho znáš (smích)... v životě si nezkusil nějakou brigádu, práci, nebo něco prostě dělat delší dobu, něco co ho třeba nebude vždycky bavit! A pak přijde, že si bude sám platit bydlení? Ještě ke všemu byl docela lajdák, nečekala jsem, že se takhle vzchopí (smích).

Ale vzchopil... očividně (smích). Jsi ráda?

Popravdě, někdy mi tu chybí chlapecká síla. Bylo to fajn, mít doma dva mužský. Bylo to takový pěkně vyvážený (smích)!

No a co teda K.? ta odešla tedy poměrně nedávno... jak to vnímáš?

Hale to je doteďka docela náročný... pro nás pro oba. Protože je to druhý a poslední děcko a mně přijde, že vyrostli oba dva nějak moc rychle... a najednou jsou děti fuč (smích)! A jak jsem si to u D. tolik nebrala, jako vážně, tak jsem to neprožívala jako takový drama asi.

U odchodu K. to bylo drama? A jak to, že u ní jste to brali vážněji?

Asi protože ona byla jiná dost. Co řekla, to udělala, byl na ní spoleh a byla vždycky docela cílevědomá.

Takže u ní jste věděli, že to můžete brát vážně tedy...

Přesně tak.

A můžeš mi prosím ještě přiblížit to drama?

Ále to jsem jen tak řekla... prostě tak nějak nám asi došlo, že to jediný dítě, které jsme ještě měli doma, už není vlastně dítětem... a asi jsem se zalekla, že zůstaneme sami.

4. A máš teď pocit, že jste zůstali sami? Můžeš mi prosím popsat, jak se teď cítíš teda, když nejsou doma D. a K.?

Jako pocit osamělosti úplně nemám, jsme na to dva alespoň, s tátou. Ale je to znát, že tu ty děcka chybí. Já se třeba teď načapam, že to, co mi dřív vadilo často, třeba žehlení (smích), tak že mi to teď chybí. Skoro nic už nežehlím (smích)! Nebo celkově, člověk teď nemá moc o koho se starat. To je takovej zvláštní pocit, když se pomalu 20 let o někoho nepřetržitě staráte... já vim, ta starost se nějak mění v průběhu let, a jak děti rostou žejo... ale jako teďko jak když utne a najednou si musím zvyknout na úplně jinej život.

To je to náročné? ... to, že si teď musíš přivyknout?

No jo no, je to náročný, protože musím vlastně žít teď úplně jinak.

5. Jak? ...Jak teď žiješ? Popsala bys mi prosím tě, jak tedy vypadá tvůj běžný den – dnes, a jak vypadal, když byly děti doma... Změnil odchod dětí z domova tvou každodenní náplň dne?

No určitě! Já mám právě pocit, že se mi teď během jednoho roku, změnil celý život! ... ale možná je to tím, že je to právě tak čerstvý. Ted' mi přijde, že žiju tak nějak napůl, přitom jsem hrozně šťastná, že se dětem daří, jo? Mně se ty pocity hrozně míchají. Víš, není to tak, že bych vyloženě trpěla, ale cítím občas takový prázdno nepříjemný. Stýská se mi po nich. Ani doma není už tak veselo. Když tu děti byly, tak to tu hýřilo vtipem často a to jsem měla hrozně ráda. A teď když si

na to vzpomenu, tak je mi až do breku, protože už to takhle nikdy nebude... ale je pravda, že zas určitě přijdou jiné radosti. Jen si na to teď zvyknout no.

Takže vnímáš, že se doma změnila atmosféra, jestli tomu dobře rozumím. Je ještě něco, co je jinak, než to bývalo?

Jo, to jsem ale už říkala... ta starost o ostatní mi ubyla. Což mi také docela pozměnilo náplň dne.

6. Vnímáš nějaké obecní změny po odchodu svých dětí z domova? Např. v partnerství, v práci, ve volném čase...

V partnerství nevidím nějaké změny. I. je teda skvělejší, hrozně mi pomáhá, když vidí, že mi není do smíchu. Chápe, jak je to pro mě těžké a snaží se vždy něco vymyslet... Jako nějakou zábavu myslím! Takže je pravda, že tohle se asi změnilo, přijde mi teď takovej víc citlivej ke mně. Ale myslím, že je to i tím, že jemu samotnému se stýská, jen o tom moc nemluví. Ale asi si umí představit, jaké to pro mě je teď. Takže to asi tak v tom manželství a pak ses ptala na... ?

Jestli jsou nějaké změny v práci třeba, nebo ve volném čase? Nebo i jiné, jestli si vybavíš nějaké změny, které prostě nastaly bezprostředně po odchodu dětí.

Hele v práci si myslím, že se nic nezměnilo, ale musím říct, že před tím rokem, kdy to byla jako největší změna pro mě, tak to mi práce hrozně pomohla!

Jako v čem?

Brala jsem si tenkrát hodně přesčasů, protože I. se vrací domů normálně dýl než já z práce, a tak jsem nechtěla být sama doma, takže jsem si i brala pejska do práce, a byli jsme tam až do večera.

Takže ti pomáhalo vyhýbat se samotě?

Jo asi jo, samotě – ale samotě doma! ... Protože - a to jsem taky chtěla říct, že já to tenkrát nějak přestala vnímat jako domov na chvíli.

Jako že domov je jen s dětmi? Rozumím tomu dobře?

No, to jsem si před tím rokem myslela! Ted' už k tomu mám ale jiný postoj.

Jaký?

Domov je to pořád, jen se v něm trochu pozměnil život... a to, jaký máme domov, jsme vytvořili právě všichni, celá rodina. A byla by škoda to začít vnímat

jinak, protože si moje děti začaly vytvářet vlastní domov někde jinde. Vždyť my jsme to dělali stejně a má to tak být, vždyť k tomu vlastně celý život ty děti vedeme, aby byli schopný jednou zvednout kotvy. Takže takhle to teď vnímám.

Díky za vysvětlení. To zní jako posun vpřed! Teď bych se Tě ráda doptala ještě na ten volný čas, jestli tam je něco jinak?

No jo! To víš asi... že jsem začala asi před půl rokem vyrábět vlastní kosmetiku! Tak to mě hrozně chytlo. Chodím teď na bylinky, i jsem jich dost začala pěstovat doma a objednávám si různé oleje a základy na krémy, malé lahvičky a krabičky – to je něco pro mě (smích)! No a pak dělám zase keramiku, každé úterý.

Zase jsi začala vést kurzy?

Nojo! A jsou plný, takže je o to teď zas docela zájem. Tak na to mám teďko čas... konečně (smích)!

- 7. Teď bych se tě zeptala, jestli si vybavíš, jaký byl tvůj nejsilnější okamžik, jak v pozitivním slova smyslu, tak v negativním slova smyslu, který se váže k odchodu dětí z domova?**

Hale to se mi vybavuje to, co jsem ti řekla před chvílí. Asi ten zlom, kdy jsem přestala vnímat náš domov jako domov. To bylo na nic... a chvíli mi to trvalo, než mi došlo, co jsme jako rodina vlastně vytvořili. A pak – to byla taky silná chvíle – to, kdy mi to došlo. Že to vlastně domov je. A ten nejlepší (smích).

- 8. Supr, moc ti děkuju a zeptám se, jestli je něco, co bys chtěla doplnit k tomuhle tématu? Něco co je pro tebe podstatné, důležité?**

Haleď já myslím, že jsem řekla vše, co vím (smích).

Takže nic víc? Ani k jiným otázkám? Nějaké doplnění nebo tak něco?

Nic mě nenapadá.

Tak moc děkuju!

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Kristýna Hejlová

Studijní program: Psychologie (Bc.)

Studijní obor: Psychologie

Název práce: Jak prožívají matky odchod dětí z domova

Počet stran (bez příloh): 53

Celkový počet stran: 81

Počet titulů české literatury a pramenů: 24

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 13

Počet internetových odkazů: 1

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Ivana Dvořáková

Rok dokončení práce: 2018

Evidenční list knihovny

Souhlasím s tím, aby má bakalářská/diplomová práce byla využívána ke studijním účelům.

V Praze, dne:

Uživatelé potvrzují svým podpisem, že pokud tuto bakalářskou/diplomovou práci využijí ve své práci, uvedou ji v seznamu literatury a budou ji řádně citovat jako jakýkoliv jiný pramen:

Jména, příjmení	Adresa	Datum	Podpis

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Kristýna Hejlová
 Obor studia: Psychologie
 Název práce: Jak prožívají matky odchod dětí z domova
 Vedoucí/oponent* práce: Ing. Mgr. Ivana Dvořáková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):53
 Počet stránek příloh:28
 Počet titulů v seznamu literatury: 24

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			x	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		x		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

		x		
--	--	---	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		x		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

V teoretické části na str. 21 se věnujete tématu „*boomerang kids*“ a uvádíte, že děti ze stabilních rodin se vracejí domů častěji. Jaké dopady dle Vašeho názoru může tato skutečnost mít na životy mladých dospělých?

Jak byste vysvětlila „*boomerang kids*“ z pohledu teorií separace, kterým se věnujete v následující kapitole?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Studentka si zvolila téma, které je významné a aktuální. Od samého začátku byl zřejmý její zájem o prozkoumání oblasti prožívání rodičů v období, kdy se jejich potomci osamostatňují. Svůj záměr zúžila na matky, které jsou zaměstnané a žijí v trvalém partnerském vztahu. Svůj výběr přiléhavě zdůvodnila jak v úvodu, tak v empirické části práce.

V teoretické části se věnuje vymezení hlavních témat a pojmů. Oceňuji její snahu naladit čtenáře na tematiku exkurzem do historie vývoje významu rodiny, který ukončuje pohledem na rodinu současnou. Studentka se nebojí vstupovat do pomyslného dialogu s autory teorií, což činí práci čtivou a živou. Dále se pak věnuje celkem systematicky a logicky tématům, které s obsahem práce souvisí. Oceňuji zařazení zahraničních výzkumů týkající se této oblasti. Naopak postrádám zařazení výzkumů českých, které se ve velké míře danému tématu věnují.

V kapitole, která se věnuje rodičovství jako takovému bych ocenila větší prostor věnovaný specificky tématu matka a to právě vzhledem k tématu bakalářské práce.

V kapitole věnující se prožívání matek vnímám velký nepoměr mezi předkládaným „negativním“ a „pozitivním“ prožíváním (str 23 -25). Nabízí se otázka, jak studentka sama přistupuje k tomu tématu a jak tento případný limit zpracovala při samotném výzkumu.

V empirické části postupuje celkem logicky, participantky představuje jen v základních rysech v tabulce, což je sice přehledné, nicméně detailnější představení by mohlo dokreslit některé významy, které autorka později přináší v analýze.

Velmi příjemné je zpracování výsledků analýzy. Zdá se, že autorka z polostrukturovaných rozhovorů vytěžila vše pro tuto práci podstatné.

O limitech výzkumu píše krátce a to ještě v oddíle diskuze, kde se bohužel nevěnuje tématu „předporozumění“, který je zejména v kvalitativním výzkumu velmi významný. Celá diskuze nad výsledky by dle mého soudu mohla být delší a do větší hloubky zpracovanější.

V samotné analýze postrádám odkaz na konkrétní místo v rozhovoru (č. řádku).

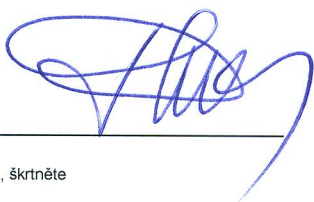
Vedle občasných stylistických nepřesností práce po formální stránce postrádá počet znaků práce a počet znaků přímých citací, tak jak uvedeno v platných pokynech pro psaní BP A DP.

Celkově však práce přináší další možné úhly pohledu na tematiku odchodu dětí z domova a prožívání tohoto období. Oceňuji pokrok, který autorka během zpracování tématu učinila. Práci k obhajobě doporučuji.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/~~nedoporučuji~~*

Navrhovaná klasifikace: výborně až velmi dobře dle obhajoby

Datum, podpis:
22.8.2018

* nehodící se, škrtněte

**Posudek oponentky bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Kristýna Hejlová
Obor studia: Psychologie
Název práce: Jak prožívají matky odchod dětí z domova.
Oponentka práce: Mgr. Zuzana Janotková

Technické parametry práce:

Celkový počet znaků:
Počet stran (bez příloh): 53
Celkový počet stran příloh: 28

Přímé citace: neuvedeno
Ostatní text: neuvedeno
Celkový počet znaků: neuvedeno

Počet titulů v seznamu literatury:
Počet titulů české literatury a pramenů: 24
Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 13

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		x		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

--	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		x		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Objasněte, proč jeden rozhovor s respondentkou trval jenom 19 minut a jestli bylo možné provést kvalitní analýzu dat.

Návrh dalšího výzkumného záměru na základě výsledků analýzy dat, uveďte.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka se ve své práci věnuje tématu: "Prožívání matek při odchodu dětí z domova". Zaměřila se na zaměstnané matky v období střední dospělosti a odchod jejich dětí z domova byl v rozsahu 1-3 let.

Teoretická část má tři hlavní kapitoly: Rodina, Odchod dětí z domova, Období střední a pozdní dospělosti u žen.

Témata jsou zpracována přehledně a systematicky. První kapitola pojednávající o rodině je obsírná, ale ocenila bych zmínku o dalších nových formách uspořádání rodiny s dětmi. Téma odchodu dětí z domova přináší zajímavé informace, kde se kromě separace autorka zaměřila na nosné téma práce a to jak na pozitivní, tak na negativní prožívání matek při odchodu dětí z domova.

Třetí kapitola o období střední dospělosti u žen je zpracována přehledně. V práci je mnoho pojmů a definic, což je v pořádku, ale uvítala bych větší propojení a návaznost kapitol s větším vkladem samotné autorky. V práci je malé množství stylistických a formálních nesrovnalostí. Celkově je ale teoretická část práce zpracována v pořádku.

Ve výzkumné části si autorka stanovila výzkumný cíl: přiblížit, jak matky prožívají odchod dětí z domova. Připravila si výzkumné otázky a strukturu rozhovoru. Polostrukturované rozhovory proběhly se šesti respondentkami. Analýza dat byla provedena formou TA. Výzkumná část je jak teoreticky, pak následně prakticky, zpracována přehledně a systematicky, práce je čtivá a autorka se snažila najít nosná témata k výzkumnému cíli. Chybí mi zde informace o fázi výzkumného předporozumění a nejasné informace ohledně délky všech rozhovorů. Je zde uvedeno, že jeden rozhovor trval jenom 19. minut, ostatní v průměru 45 min. Uvítala bych více struktury práce s časem a delší rozhovory pro kvalitnější analýzu dat. Ocenila bych na základě získaných výsledků zamyšlení autorky nad dalším možným výzkumným záměrem k danému tématu.

Celkově hodnotím ale danou bakalářskou práci jako zdařilou a splňující kritéria kladená na bakalářskou práci.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: 1-2

Datum, podpis: 1.9.2018

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized initial 'J' followed by a cursive name.